

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Heini-Maria Juhala

KIUSAAMINEN LASTEN KESKUUDES-
SA JA SEN EHKÄISY
PÄIVÄKODISSA

Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma Nurmennukan henkilökunnalle

Sosiaali- ja terveysala
2016

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Heini-Maria Juhala
Opinnäytetyön nimi	Kiusaaminen lasten keskuudessa ja sen ehkäisy päiväkodissa. Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma Nurmennukan henkilökunnalle.
Vuosi	2016
Kieli	suomi
Sivumäärä	34 + 3 liitettä
Ohjaaja	Ann-Sophie Blomqvist

Tutkimuksen tarkoituksena oli ottaa selvää päiväkotia Nurmennukan työntekijöiden näkemyksiä lasten kiusaamisesta päiväkodissa sekä tuottaa kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma. Tavoitteena oli kartoittaa työntekijöiden näkemyksiä päiväkotikiusaamisen ehkäisystä, kiusaamiseen puuttumisesta sekä miten kiusaamista käsitellään Nurmennukassa.

Aineisto tutkimusta varten kerättiin päiväkotia Nurmennukan työntekijöiltä kyselylomakkeella, jossa oli ainoastaan avoimia kysymyksiä. Tutkimukseen osallistui 11 henkilöä. Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimusaineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Teoreettisessa viitekehityksessä tarkastellaan kiusaamisen määrittelyä ja sen eri osa-alueita. Lisäksi teoreettisessa viitekehityksessä avataan päiväkotia Nurmennukan toimintaa sekä kerrotaan päiväkotiin tekemästä kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmasta.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että kiusaamista pyritään ehkäisemään puhumalla kiusaamisesta ja sen haitoista lasten kanssa, kun työntekijöiltä kysyttiin lasten kiusaamisen ehkäisystä heidän päiväkodissaan. Henkilökunta on tietoinen ainakin yhdestä kiusaamisen ehkäisyn tavasta, joka on puhuminen. Lasten kanssa keskustellaan kiusaamisesta, jotta he ymmärtäisivät kuinka vakava asia kiusaaminen on. Tutkimuksen mukaan yli puolet vastaajista on sitä mieltä, että kiusaamista käsitellään päiväkodissa lasten kanssa puhumalla. Puhuminen kiusaamisaiheesta on selvästi yleisin tapa käsitellä kiusaamista vaikka kiusaamisasian käsittelyyn on vielä monta muutakin tapaa, esimerkiksi käsinuket, sadut tai tunnekortit, jotka esitellään tutkimuksen teoriaosassa.

Avainsanat	kiusaaminen, päiväkotia, ennaltaehkäisy, Päiväkotia Nurmennukka, kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma
------------	---

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaalialan koulutusohjelma

ABSTRACT

Author	Heini-Maria Juhala
Title	Bullying and the Prevention of Bullying at a Day Care Centre. A Bullying Prevention Plan for the Staff in Day Care Centre Nurmennukka.
Year	2016
Language	Finnish
Pages	34 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Ann-Sophie Blomqvist

The purpose of this study was to find out what the employees in day care centre Nurmennukka think about bullying in a day care centre and to make a bullying prevention plan. The aim was to look at the employees' opinions on the prevention of bullying at a day care centre, on intervention and on how bullying is dealt with in Nurmennukka.

The data was collected through a questionnaire among the employees in Nurmennukka. The questionnaire had open-ended questions and the study was participated by 11 respondents. The research method used to this study was a qualitative method. The research data was analyzed by a theory-driven content analysis. The theoretical frame deals with the definition of bullying and the different sub-areas of bullying. The day care center Nurmennukka is introduced in this part. Further, the bullying prevention plan of this day care centre is dealt with.

The results show that bullying is being prevented in Nurmennukka by discussing bullying and its harmful effects with the children. The personnel know at least one way of preventing bullying i.e. discussing it. The aim of these discussions with children is to make the children understand how serious bullying is. Over a half of the respondents think that bullying is dealt with by discussing it with the children. Discussions are the most common way of dealing with bullying although there are several other ways to deal with it. These methods are discussed in the theory part and include hand puppets, fairy tales and emotion cards among other things.

Keywords	Bullying, day care centre, prevention, Day care centre Nurmennukka, bullying prevention plan
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	7
2 PÄIVÄKOTI NURMENNUKKA	8
3 KIUSAAMINEN	10
3.1 Kiusaaminen päiväkodissa	11
3.2 Millaista kiusaaminen on?	13
3.3 Kiusaamiseen puuttuminen ja sen ehkäisy	14
3.4 Roolit kiusaamistilanteissa.....	17
3.5 Kiusaamisen syyt ja seuraukset	19
4 KIUSAAMISEN EHKÄISYN SUUNNITELMA.....	21
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
5.1 Tutkimusmenetelmät ja aineistonkeruu	24
5.2 Kyselytutkimus	25
5.3 Aineiston analysointi	26
5.4 Tutkimuksen luotettavuus.....	27
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	29
6.1 Miten lasten kiusaamista ehkäistään päiväkodissanne?.....	29
6.2 Miten lasten kiusaamiseen puututaan tällä hetkellä Nurmennukassa? ...	30
6.3 Mitkä kiusaamiseen puuttumisen keinot olette kokeneet toimiviksi?	31
6.4 Miten kiusaamista käsitellään päiväkodissa lasten, vanhempien ja henkilökunnan kanssa?.....	32
6.5 Mitä asioita koette tärkeiksi ja toivoisitte, että tulisi ottaa huomioon Nurmennukan päiväkodin kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelmassa?.....	35
6.6 Tähän voitte vapaasti kommentoida	36
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	37
8 POHDINTA	39
LÄHTEET.....	41

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1.	Roolit kiusaamistilanteessa	s. 18
Taulukko 1.	Kiusaamisen muodot	s. 14
Taulukko 2.	Lasten kiusaamisen ehkäisy päiväkodissa	s.29
Taulukko 3.	Lasten kiusaamiseen puuttuminen Nurmennukassa	s. 30
Taulukko 4.	Kiusaamiseen puuttumisen keinot	s. 31
Taulukko 5.	Kiusaamisen käsittely päiväkodissa lasten kanssa	s. 32
Taulukko 6.	Kiusaamisen käsittely päiväkodissa vanhempien kanssa	s. 33
Taulukko 7.	Kiusaamisen käsittely päiväkodissa henkilökunnan kanssa	s. 34

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Saatekirje**LIITE 2.** Kyselylomake**LIITE 3.** Nurmennukan kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön teemana on päiväkodin kiusaaminen ja sen ehkäisy. Valittu aihe on tutkijan mielestä mielenkiintoinen, koska se on ajankohtainen ja varhaiskasvatuksessa suhteellisen uusi asia eikä asiasta ei ole julkisesti puhuttu kovin kauaa. Tutkimuksen kohderyhmänä on päiväkodin henkilökunta. Aihe opinnäytetyölle saatiin päiväkodin johtajalta Sari Uusitalolta, joka ehdotti Nurmennukan päiväkotiiin suunnitelmaa kiusaamisen ehkäisyyn. Päiväkodille ei olla vielä saatu tällaista suunnitelmaa ja henkilökunta kokee sen tarpeellisena.

Tässä opinnäytetyössä käytettiin laadullista tutkimusotetta ja tutkimuksen vastaukset analysoitiin teoriaohjaavan analyysin avulla. Aineiston analysoimisessa käytettiin teemoittelua. Teemoittelulla hahmotetaan helpommin eri teemat, jossa aineisto ryhmitellään ja pilkotaan erilaisten aihepiirien mukaan. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää päiväkotii Nurmennukan henkilökunnan näkemyksiä lasten kiusaamisesta päiväkodissa sekä tuottaa päiväkodille kiusaamisen ehkäisyyn suunnitelma. Työntekijöiltä kysyttiin päiväkotikiusaamisen ehkäisystä, kiusaamiseen puuttumisesta sekä miten kiusaamista käsitellään Nurmennukassa. Tutkimusongelmana oli selvittää millä tavoin päiväkotii Nurmennukassa perehdytään lasten kiusaamistilanteisiin ja sen ehkäisyyn. Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella, jossa oli ainoastaan avoimia kysymyksiä.

Enemmistö vastaajista oli sitä mieltä että kiusaamista pyritään ehkäisemään ja käsittelemään päiväkodissa puhumalla lasten kanssa kiusaamisesta ja sen haitoista. Tuloksista nähdään, että työntekijät ovat miettineet miten lasten kanssa tulee toimia kiusaamistilanteissa ja miten ehkäistä näitä tilanteita. Nurmennukan päiväkodissa kiusaamiseen puututaan kuitenkin suurilta osin apuvälineiden sijaan puhumalla. Tutkimuksen kiusaamisen ehkäisyyn suunnitelma antaakin Nurmennukan henkilökunnalle myös muita työkaluja ja neuvoja kiusaamisen puuttumiseen kuin puhuminen.

2 PÄIVÄKOTI NURMENNUKKA

Päiväkoti Nurmennukassa aloitettiin toiminta 4.1.2010. Nurmennukka sijaitsee Isojoen keskustassa Koulukolmion, kirjaston ja monitoimitalon läheisyydessä. Lasten käytettävissä on lähiympäristössä oleva liikuntasali, talvella ladut ja luisintinjäät, pururata ja metsiköt. Päiväkodissa on paikkoja 42 lapselle, mutta tarpeen mukaan voidaan kasvattaa lapsimäärää. Lapset on jaoteltu kahteen ryhmään Velemut (päiväpuoli) ja Viliperit (vuoropuoli), joissa on molemmissa tällä hetkellä 23 lasta. Lapsille tarjotaan päiväkodissa kokopäivähoitoa, osapäivähoitoa sekä vuorohoitoa. (Uusitalo 2011, 4.) Väliaikaisesti järjestettiin vielä yksi ryhmä vanhan ryhmäperhepäivähoidon tiloihin, koska päivähoitopaikat ovat todella täynnä. Siellä hoidetaan 7 lasta.

Päiväkodin henkilökuntaan kuuluu kaiken kaikkiaan: 1 päiväkodin johtaja, 2 lastentarhanopettajaa, 9 lähihoitajaa, 1 päivähoiton avustaja, 2 henkilökohtaista avustajaa, 1 ravitsemistyöntekijä/siistijä sekä 1 keittiöapulainen. (Uusitalo 2011, 4.) Perhepäivähoitajia on Isojoella kaksi, jotka ovat myös päivähoiton henkilökuntaa.

Päiväkodissa on myös pienryhmätoimintaa, joka auttaa arjen sujumisessa ja lapsen hyvinvoinnissa. Lapsen on helpompi sopeutua suureen ryhmään, kun lapsi pääsee ensin tutustumaan omaan pienryhmäänsä. Kun lapset ovat pienissä ryhmissä, he oppivat paremmin omia taitojaan sekä tuntemaan tekonsa seuraukset toisiin ihmisiin. Pienryhmässä on aina yksi omahoitaja, joka tukee ryhmän lapsia oppimisessa ja yksilöllisen tuen saamisessa. (Uusitalo 2011, 8.) Omahoitajuus on toiminnassa keskeisenä työmenetelmänä. Omahoitajuuden taustalla on tietous kiintymyssuhteen merkityksestä lapsen kehitykselle. Tärkeää on, että lapset huomioidaan yksilöllisesti ja erilaiset lapset huomioitaisiin persoonallisuudeltaan oikealla tavalla. Lapsi pitää omahoitajaa turvallisena aikuisena ja vuorovaikutussuhde syntyy myös lapsen vanhempiin. Päiväkodin työntekijät ovat kokeneet, että omahoitajuus saa työelämästä täyteläisempää ja mahdollistaa lapsen kokonaisvaltaiseman huomioimisen. (Uusitalo 2011, 9-10.)

Nurmennukan toimintaperiaatteena on, että jokainen päiväkodin aktiviteetti syntyy lapsen hyvinvoinnista. Päiväkodissa koetetaan tuottaa lapsille turvallinen ja kiireetön ympäristö. Siellä on myös mahdollista saada ikätasoaan vastaavaa toimintaa. Nurmennukassa painotetaan leikkiä, vuorovaikutusta ja perheiden kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä. (Uusitalo 2011, 6.) Päiväkodissa ei ole painotettu mihinkään tiettyyn toiminta-alueeseen esim. liikuntaan tai musiikkiin vaan kaikki painopistealueet otetaan huomioon pienessä päiväkodissa. Kaikille lapsille halutaan turvallinen ja kodinomainen päiväkotitoiminta, joka toimii tasapuolisesti. Tärkeimpiä arvoja Nurmennukassa ovat tasa-arvoisuus, avoin vuorovaikutus, rehellisyys, toisen kunnioittaminen ja huomioon ottaminen, suvaitsevaisuus, kiireettömyys, avoin positiivinen ilmapiiri sekä turvallisuus ja rajat. Tavoitteena on luoda lapselle ”hyvä päivä tänään”. (Uusitalo 2011, 6.) Lähtökohtana päiväkodissa on yhteistyö ja vuorovaikutus lasten vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuudessa yhtyvät kasvattajien asiantuntijuus, sekä vanhempien suurenmoinen tieto ja kokemus lapsesta. Kasvattajien ja vanhempien yhteistoiminnan avulla lapsista kasvaa kokonaisuus, jonka ansiolla lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä mahdolliset kehittämisaalueensa tulevat näkyviin. Yhteistyö tarvitsee olla toimiva ja avoin, jotta päivähoitosta syntyy miellyttävä, lapsen erityisyyttä ja minuutta perustava elämänvaihe. (Uusitalo 2011, 11.)

Konkreettista kiusaamistilanteisiin olevaa ohjeistusta Nurmennukan päiväkodille ei olla vielä saatu, mutta heidän varhaiskasvatussuunnitelmassa on kerrottu kiusaamisen ehkäisystä muutamalla sanalla. Nurmennukan kasvattajat ovat tietoisia siitä, että kiusaaminen saattaa alkaa jo päiväkotikäisillä sekä tiedostaa mitä kiusaaminen on. Henkilökunta on tietoinen, että heiltä edellytetään tietoisuutta tilanteista, joissa lapsella on puolustautumisessa vaikeuksia negatiivista toimintaa vastaan. Lasten välisiä suhteita, sosiaalisia taitoja ja lasten aggressioita pyritään tukemaan päiväkodissa. (Uusitalo 2011, 19.)

3 KIUSAAMINEN

Dan Olweus (1973) on yksi kiusaamisen tutkijoista ja hän määrittelee kiusaamista tällä tavoin: ”Henkilö on kiusattu, kun hän toistuvia kertoja ja tietyn ajan sisällä joutuu negatiivisten tekojen kohteeksi yhden tai useamman henkilön toimesta” (Repo 2015, 38).

Sosiaalisessa ympäristössä tapahtuu aina kiusaaminen. Ensimmäistä kertaa se saattaa esiintyä lapsen aloittaessa päiväkotiryhmässä. Tehokkain keino estää kiusaaminen on varhainen puuttuminen, joita voivat olla esimerkiksi eristäytyminen muista, sosiaalinen sopeutumattomuus ja itsetunnon heikentyminen. (Alsaker 2014.) Kiusaamisesta puhuttaessa on tärkeää tietää, että mistä itse asiassa puhutaan. Aikuiset, jotka toimivat lapsen ympärillä heillä on hyvä olla samansuuntainen käsitys kiusaamisesta. Kasvattajien näkemykset saattavat erota toisistaan, jos tällä tavoin käy, kiusaamisen ehkäisy ei silloin onnistu ja ehkäisy ei ole systemaattista ja johdonmukaista. Lasten leikki-tilanteissa saattaa tulla pieniä riitoja ja konflikteja, mutta kaikkia ei luokitella kuitenkaan kiusaamiseksi. Normaalina on, että ihmissuhteissa on riitelyä, vastoinkäymisiä sekä eri mieltä olemista, ja ne kuuluvat myös lasten suhteisiin. Tällaisiin asioihin kaivataan myös kasvattajan apua. Lasten kiusaaminen on senkaltaista, että he eivät voi kohtaamistilanteita opetella vaan se käy yhtäkkisesti ja siihen puuttumiseen tarvitaan aikuisten tukea. (Repo 2015, 38.)

Kiusaaminen-sanan vaihteleva käyttö vaikeuttaa pienten lasten parissa kiusaamisen määrittelyä sekä tunnistamista. Päiväkoti-ikäiset lapset saattavat kutsua erilaisia asioita kiusaamiseksi ja heiltä saattaa myös puuttua sanat kertoa kokemuksistaan. Aikuisten pidettäessä lapsen omaa kokemusta kiusaamisen määrittelyn pohjana, tulee huomioida, että lapselta voi puuttua sanat kertoa kokemuksistaan tai hän voi kutsua mitä tahansa tekoa kiusaamiseksi. Aikuinen toimii tulkkina, joka on aika vaikea tehtävä. Aikuisen tarvitsee tunnistaa ja tuntea kiusaamisilmiö, jotta hän voi avustaa lasta sanoittamaan tuntemuksensa. (Repo 2015, 40.)

3.1 Kiusaaminen päiväkodissa

Norjalaisen Helgesenin (2006, 2010) tutkimustulosten mukaan paljastivat, että päiväkodin henkilökunta ei aina halua nähdä, että pienet lapset saattavat kiusata myös toisia. Sveitsiläinen Perren (2000) painottaa, että pienten lasten kiusaamiseen tarvitsee puuttua vakavasti, koska heidän kiusaaminen on ongelma. Perrenin mukaan päiväkodissa tapahtuvan kiusaamisen jälkiä joita uhrille jää ovat yksinäisyys, heikentynyt itsetunto ja vastenmielisyys koulun aloittamiseen. Perrenin mukaan kiusaaminen on käytöstä, jonka ovat oppineet. Kiusaaminen jatkuu, jos saadaan myönteistä vahvistusta. Lapsen kyky hallita, voimistuu myös kavereilta saamasta tuesta. Aikuisten tulee olla aktiivisia tukemisessa, muuten lapsi ei lopeta käyttäytymistään. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 3.)

Laineen ja Neitolan (2002) mielestä lasten välisissä vuorovaikutussuhteissa on huomattavaa vertaisryhmän hyväksyntä ja torjunta. Päiväkoti-ikäisten lasten välille alkaa jo kehittyä hierarkkisia sosiaalisia rakenteita. Lapsetkin jo ymmärtävät, että kavereita ei pidetä samanarvoisina ja arvioivat itselleen mieluisan leikkikaverin. Ryhmän jäsenten arvioiminen on harvinaista, joten arvioimisen perusteella kaikille lapsille kehittyä sosiaalinen status. Pidetyt lapset ovat ryhmässä suosittuja ja lapset hakeutuvat heidän seuraansa mielellään. Lapsista osa on myös melko huomaamattomia ja toisia jopa syrjitään jo päiväkotielämässä. Tällaisista sosiaalisista rakenteista kehittyä lasten keskinäinen hierarkkinen arvojärjestelmä jo varhaiskasvatuksessa. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 22.)

Päiväkoti-ikäiset lapset käyttävät jo hallintaansa sosiaalisissa kanssakäymisissä. Päiväkotilasten kiusaamista saattaa olla vaikea huomata, mutta kun se huomataan päivähoitossa kasvattajat voivat oikeanlaisella tilasuunnittelulla estää sen. Kiusaamisilmiötä on havaittu jo päiväkotikäisillä ja siinä iässä alkavat kiusaajien ja kiusattavien roolit kehittyä. Tutkija Laura Kirves kertoo, että yleisin kiusaamistapa on kaveriporukan ulkopuolelle sulkeminen. Kirves tietää myös sanoa, että pienten lasten keskuudessa ilmenee sosiaalisten tilanteiden manipulointia ja valankäyttöä. (Airola 2012.) Perrenin (2000) mukaan suurin osa päiväkodissa esiintyvistä kielteisistä käyttäytymisistä tapahtuu vapaan leikin aikana. Kirves &

Stoor-Grenner kertovat, että useimmiten kiusaamista havaitaan silloin, kun lapset leikkivät vapaasti ilman kasvattajan ohjausta. Aikuisen läsnäolossakin esiintyy kiusaamista lapsilla, esimerkiksi lepohetkillä ja aamukokoontumisissa. Lapset ovat kertoneet, että lepohetken aikana voi kiusata toista laittamalla leluja, jalan tai käden sänkyyn. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 9.)

On todettu, että pojat kiusaavat enemmän kuin tytöt, mutta ovat kiusattuina lähes yhtä usein. Yleinen käsitys ja ennakkoluulo on ollut, että pojat käyttävät enemmän suoria kiusaamisen muotoja ja että heidän väliset konfliktinsa olisivat avoimempia ja suurempia ja sitä kautta reilumpia. Tyttöjä taas syytetään kieroiksi ja taitaviksi psyykkisen ja epäsuoran kiusaamisen käyttäjiksi. Juoruilu ja pahan puhuminen on tyttöjen yleinen kiusaamismuoto. Perrenin (2000) tehdyn tutkimuksen mukaan tytöt kiusaavat vain tyttöjä, mutta pojat kiusaavat molempia osapuolia tyttöjä ja poikia. (Repo 2015, 86-87.) Laura Revon (2015, 89) tutkimuksen mukaan kiusaamisen yleisyyteen vaikutti selvästi ryhmässä olevien erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä. Ryhmän koko oli pienempi, jos ryhmässä oli erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Mitä enemmän joukossa oli erityistä tukea tarvitsevia lapsia, sitä useampi lapsi joutui ilmiön kanssa tekemisiin. Kiusaaminen ei taas ollut yleisempää niissä ryhmissä, joissa oli enemmän maahanmuuttajataustaisia lapsia. (Repo 2015, 89.)

Päiväkodissa ei aina nähdä kiusaamista todellisena vaikka kiusaaminen on siellä päivittäistä. Lasten kiusaamiseen päiväkodissa ei ole aina kiinnitetty riittävästi huomiota tai sitten kasvattajat eivät ole käyttäneet kiusaamisen käsitettä kiusaamistilanteesta. Lasten vuorovaikutustaidot ovat vasta kehittyvässä päiväkotikäisillä, joten he eivät vielä ymmärrä kiusaajan ja kiusatun toimintatapoja. Alle kouluikäisten lasten pitkään jatkunut kiusaaminen saattaa johtaa jo varhaisella iällä sosiaaliseen syrjäytymiseen. (MLL 2015.)

Päiväkotikiusaamista ei ole tutkittu kauheasti Suomessa eikä tilastotietoa ole olemassa juurikaan, miten yleistä kiusaaminen on. Kansainvälisiä tutkimuksia löytyy joitakin mm. Sveitsissä ja Yhdysvalloissa. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 3). Perrenin (2000) on tutkinut miten tavallista kiusaaminen päiväkodissa on. Hänen tut-

kimuksen mukaan, päiväkotikiusaamisessa lapsia on ollut osallisena 37 %. Hänen tutkimukseen osallistuneissa ryhmissä on ollut aina vähintään yksi lapsi, joka oli kiusaaja tai häntä kiusattiin useita kertoja viikossa. Perrenin (2000) tutkimuksen mukaan tulokset viittaavat, että kiusaaminen päiväkodissa on tavallinen ilmiö. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 7.) Hänen tutkimuksen mukaan kiusaaminen varhaiskasvatuksessa osoittautuu ja muistuttaa suurelta osin koulukiusaamista ilmiönä. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 3.)

3.2 Millaista kiusaaminen on?

Kiusaaminen ilmiönä ei ole uusi asia. Vuosi vuodelta kiusaamisen keinot tietysti muuttuvat, esimerkiksi Internet ja kännykät ovat yksiä kiusaamismuotoja. Kiusaaja tavoittelee itsellensä tiettyä asemaa, roolia tai huomiota ryhmässä ja yhteisössä. Kiusaaja haluaa luoda kiusatulle toiseus ja eristää hänet ryhmästä muodostamalla hänelle tietynlaista mainetta. (Hamarus 2012, 37.)

Kiusaaminen jaetaan kahteen ryhmään, jotka ovat suora ja epäsuora kiusaaminen. Kiusaamisessa on erilaisia tapoja fyysinen, henkinen ja sosiaalinen sekä nykyään myös sähköisissä viestimissä tapahtuvaa. Suoraan kiusaamiseen kuuluu fyysinen kiusaaminen ja henkinen kiusaaminen. Epäsuoraan kiusaamiseen kuuluu sosiaalinen ja sähköisissä viestimissä tapahtuvaa kiusaamista. (Hamarus 2012, 38.) Kiusaamista ilmenee siellä, missä ihmiset ovat keskenään vuorovaikutuksessa. (Hamarus 2012, 39). Kiusaamisen muodot voivat vaihdella, mutta perimmäinen tarkoitus on sama: kiusaaja aiheuttaa kiusatulle toiseuden tuottamalla hänelle tietynlaisen maineen, eristää hänet yhteisöstä ja käyttää kiusaamista asemansa ja valtansa rakentamiseen ja lujittamiseen. (Hamarus 2012, 40.) Kiusaamistapa on monia eli ei ole olemassa vain yhtä tapaa kiusata toista. Kiusaamistapa riippuu kiusaajasta, minkälaista kiusaaminen on. Kiusaamistapa valintoihin voi liittyä mm. kiusaajan sosiaalinen ja emotionaalinen käyttäytyminen. (Raisingchildren.net.au 2016.)

Taulukossa 1 on jaoteltu kiusaamistilanteissa esiintyviä kiusaamisen muotoja.

Taulukko 1. Kiusaamisen muodot (Repo 2015, 80).

Kiusaamista voidaan luokitella kolmeen eri muotoon fyysiseen (suora kiusaaminen), psyykkiseen (epäsuora kiusaaminen) ja sanalliseen (suora kiusaaminen).

Fyysinen kiusaaminen (suora kiusaaminen)	Psyykkinen kiusaaminen (epäsuora kiusaaminen)	Sanallinen kiusaaminen (suora kiusaaminen)
<ul style="list-style-type: none"> • Lyöminen • Kamppaaminen • Esteenä oleminen • Potkiminen • Nipistely • Vaatteiden repiminen • Leikkien sotkeminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Kiristäminen • Manipulointi • Ilveily, ilmeily • Uhkailu • Poissulkeminen • Selän takana puhuminen • Leikin sääntöjen muuttaminen • Puhumatta jättäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Nimittely • Härnäminen • Haukkuminen • Lällättäminen • Vaatteiden, hiusten ym. kommentointi

3.3 Kiusaamiseen puuttuminen ja sen ehkäisy

Pienten lasten parissa puuttuminen kiusaamistilanteisiin luonnistuu kohtalaisen vaivattomasti, ja se myös tarkoittaa sitä että kiusaamistilanteet vähenevät päiväkodissa. Päiväkoti-ikäisten roolit kiusaamistilanteissa eivät ole vielä riittävän pysyviä, koska sosiaaliset suhteet eivät ole vielä monimutkaisia eikä kiusaaminen ole jatkunut pitkiä aikoja. Heistä ei ole vielä syntynyt kiusaajaa tai kiusattua, joten aikuinen pystyy vaikuttamaan vielä tähän asiaan. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 19.)

Lasten kiusaamiseen voidaan puuttua tehokkaasti, jos heillä on riittävästi väyliä, joita pitkin he voivat tuoda kokemaansa ja näkemäänsä esiin. Päiväkodissa tarvitsee huolehtia, että väylät kiusaamisesta kertomiseen ovat avoimia ja niitä on riittävästi. Päiväkodin on mietittävä nämä väylät itse omista lähtökohdistaan ja niiden toimivuutta olisi tarkasteltava lapsen näkökulmasta. Varhaiskasvatuksessa tulisi olla luottamusväyliä (ensisijaiset henkilöt) ja virallisia väyliä. Lapsen ja päiväkodin työntekijän vuorovaikutus on ensisijainen väylä. Luottohenkilöt ovat usein lapsen vanhemmat, joille kerrotaan kiusaamisesta. Sosiaalinen luottamusväylään kuuluu terveydenhoitaja, psykologi tai muu kiusaamistilanteita selvittävä

henkilö. Näitä sosiaalisia väyliä pitkin virtaa tietoa, jota voidaan käyttää yhteisön hyvinvoinnin kehittämiseen. Väylien sekä myös puuttumisen rakenteiden tulee olla kunnossa. Työntekijöiden ja lasten tulee tietää, miten he menettelevät havaitessaan kiusaamista, miten kiusaamistilanteet käsitellään ja mitä kiusaamisesta seuraa. (Hamarus 2008, 117-118.)

Päiväkotikiusaamistapauksesta tai hyvin tyypillisestä kiusaamistilanteesta voidaan henkilökunnan kanssa tehdä pienimuotoinen käsinukke esitys, jonka avulla pystyttäisiin käsittelemään kiusaamista. Roolit esityksessä voivat olla, esimerkiksi yksi käsinukke kiusaaja, yksi käsinukke uhri, yksi käsinukke kiusaajan apuri, yksi käsinukke kiusatun puolustaja ja muutamat käsinuket sivustakatsojia. Kiusaamiseen liittyviä satuja ja tarinoita on nykyään paljon kirjoissa, joita voidaan lukea lasten kanssa. Lasten satuja on myös nykyään paljon sellaisia, missä lapsilta kysytään tilanteista. Tällaisten satujen avulla pysytään mukana kiusaamisen etenemisessä ja rooleissa sekä päästään pohtimaan näitä kiusaamisasioita. Saduilla ja tarinoilla yritetään saada lapset miettimään kuinka ikävää on kiusaaminen. Tunnekortit ovat myös yksi kiusaamisen käsittelykeino. Tunnekortteja ovat sellaisia missä esimerkiksi nallella on erilaisia tunnetiloja ja ilmeitä. Näiden tunnekorttien avulla päästään näkemään lasten tunteita, kun he ovat esimerkiksi nähneet kiusaamistilanteen tai ovat joutuneet kiusatuksi. Lapset saavat näyttää korttien avulla mitä mieltä ovat kiusaamistilanteesta.

Kiusaamistilanteen alussa on ensimmäiseksi hyvä osoittaa lapselle, että aikuinen on huomannut lapsen toiminnan. Kasvattajan tarvitsee näyttää lapselle vakava asennoituminen kiusaamiseen, että lapsi ymmärtää, ettei toiminta ollut hyväksyttävää. Tämä keskustelu voi riittää lapselle kiusaamiseen puuttumiseksi. Tapahtuneen jälkeen on tärkeää, että aikuinen menee lasten toimintaan mukaan, että hänelle selviää, miksi lapsi kokee, että hänen tarvitsee käyttää tällaisia keinoja. Tämän jälkeen ollaan niissä kiusaamisen ehkäisyn keinoissa. Jos kiusaamistilanteessa on ollut kysymys toisen vahingoittamisesta, silloin lapsi tarvitsee heti syliä. Kasvattajan tehtävä on miettiä, kumpi lapsista kaipaa kipeämmin syliä, kiusaaja vai uhri vai molemmat. Tilanteessa voi myös käydä niin, että syliä kaipaakin kiusaaja enemmän, jos ei uhrilla ole sattunut mitään vakavaa. (Repo 2015, 204-205.)

Lasten välisiin riitoihin ja erimielisyyksiin tulee aina puuttua, kiusaamiseen puuttuminen tulee käsitellä tilanteen mukaan. Lasten kiusaamis- ja konfliktitilanteet ovat kaikki erilaisia. Oikeita ratkaisumalleja ja ohjeita on vaikea löytää, kaikkiin kiusaamistilanteisiin tulee soveltaa ratkaisut. Kasvattajan tarvitsee tuntea lapset ja osata havainnoida tilanne, jotta he voivat käyttää oikeanlaista toimintatapaa kiusaamistilanteissa. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 19.)

Lasta ei saa leimata uhriksi tai kiusaajaksi kiusaamistilanteessa, sillä nämä roolit määrittelevät lapsen identiteettiä. Kiusaamistilanteita selvittäessä kovat rangais-
tukset eivät ole oleellisia, koska se saattaa aiheuttaa enemmän kiusaamista. Olisi tärkeää nähdä kiusaamisen ehkäisy osana arjen laadukasta perusedagogiikkaa. (Virkkala & Voittola 2013, 30.)

Kiusaamista pyritään ehkäisemään varhaiskasvatuksessa vaikuttamalla lapsiryhmän toimintaan, luomaan turvallinen ilmapiiri sekä vahvistamalla vuorovaikutus-
taitoja (MLL 2015). Lapsille on tärkeää, että he pystyvät luottamaan toisiin ihmi-
siin ja saavat kokemusta myönteisestä vuorovaikutuksesta. Ilmapiirin luominen ja
ylläpitäminen on kasvattajan vastuulla. (Repo 2015, 105.) Tärkeää on kiusaamisen
kitkemiseksi uurastaa myönteisen ja kunnioittavan ilmapiirin aikaansaamiseksi.
Sensitiivisyys on ratkaisevassa asemassa, jotta kiusaaminen saataisiin kitkettyä
pois päivähoidon maailmasta. (Repo 2015, 107.)

Pienryhmätilat ehkäisevät kiusaamista, koska omahoitajien on huomattavasti pa-
rempi seurata lasten sosiaalisia suhteita pienryhmissä. Kiusaamisen ehkäisyssä
selvitetään ensiksi lasten sosiaaliset suhteet ja muodostetaan pienryhmät, jossa
jokaisella ryhmällä on oma kasvattaja. Pienryhmien avulla kasvattajan on hel-
pompia seurata lapsiryhmänsä dynamiikkaa. (Airola 2012.)

Kiusaamista ehkäisevässä työssä lasten vanhempien rooli on tietysti tärkeää. Päi-
väkotikiusaamisen tilanteet tarvitsee aina ratkaista, mutta kiusaaminen täytyy kä-
sitellä myös lasten kotona. Vanhempien tulee tietää, mitä päiväkodissa kodin ul-
kopuolella tapahtuu. Vanhempien sitouttaminen kiusaamisen vastaiseen työhön
tapahtuu parhaiten osallistamalla vanhemmat yhteiseen työhön, esimerkiksi anta-

malla vanhempien ottaa osaa arvokeskusteluihin päiväkodin arvoista sekä kiusaamisen vastaisesta työstä muun muassa vanhempainilloissa. (Repo 2015, 210.)

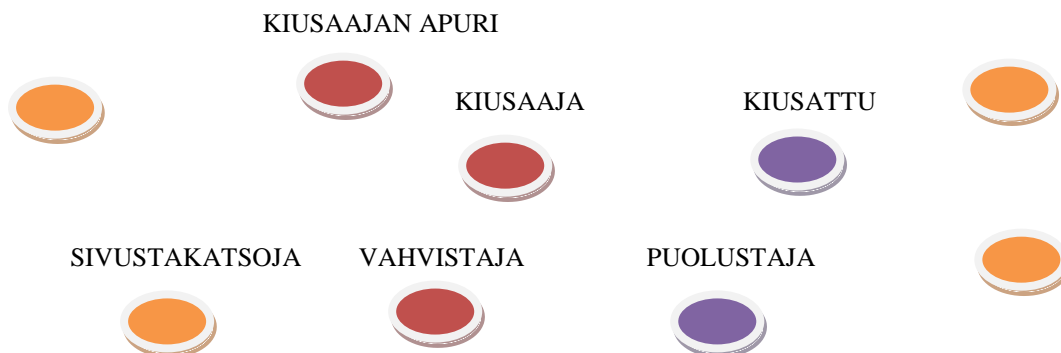
Kiusaamisen ehkäisyn tavoitteena on yksittäisen lapsen ja koko lapsiryhmän hyvinvointi. (Repo 2015, 105). Kiusaamisen ehkäisy rakentuu aikuisen omien asennoitumisten tarkistamiseen, omaan suhtautumiseen jokaiseen lapseen, lapsiryhmään ja työyhteisöön sekä ymmärrykseen siitä, että aikuinen itse vaikuttaa ilmiön olemassaoloon. Aikuinen saattaa olla myös syyllinen siihen, että kiusaamistilanteet jatkuvat koska aikuisen toiminta ja valinnat saattavat ylläpitää kiusaamista. Kasvattajalla on tärkeä tehtävä koska hän kantaa vastuun kiusaamistilanteista, niihin puuttumisesta sekä ennaltaehkäisystä. Ehkäisemällä päiväkotikiusaamista voidaan vähentää myös koulukiusaamista. (MLL 2015.)

Kiusaamisen ennaltaehkäisevän työn täytyisi olla toistuvaa, suunnitelmallisesti koko vuoden ajan tapahtuvaa ja osa normaalia arjen työtä. Kasvatuksessa on tyyppillistä, että samaan asiaan joudutaan puuttua toistuvasti. Asiasta muistuttaessa eri tilanteissa, eri näkökulmista, eri tavoilla ja eri ihmisten tahoilta, silloin alkaa muutosta tapahtua. Ennaltaehkäisemistä ei voi toteuttaa muutaman kerran vuodessa tapahtuvalla teemapäivällä, tempauksella tai tietoisuudella. Tällaiset tapahtumat voivat toki olla osa arjen jokapäiväistä kiusaamisen ehkäisemistä, mutta kiusaamisen ennaltaehkäiseminen ei ole pelkästään näiden varassa. Kiusaamattomuuden ilmapiirin luominen vaatii etukäteen vuoden mittaan tapahtuviksi suunniteltuja toimintoja, jotka yhdessä rakentavat kokonaisuuden. Lisäksi se on osa jokapäiväistä arjen työtä kiusaamisen havaitsemisessa, siihen puuttumisessa, sen seurannassa sekä lapsiryhmän ilmapiirin rakentamisessa kunnioittavaksi. (Hamarus 2008, 149.)

3.4 Roolit kiusaamistilanteissa

Kiusaamistilanteissa on kiusaajan ja kiusatun lisäksi myös muita rooleja. Taulukossa 2 on kuvailtu kiusaamistilanteissa esiintyviä rooleja.

Kuvio 1. Roolit kiusaamistilanteessa (Nuorten netti 2016).

Taulukossa on kuvattu kiusaajan lisäksi punaisella ympyrällä kiusaajan apuri, joka ei aloita kiusaamista, mutta menee silti helposti mukaan tilanteeseen kiusaajan avuksi. Kolmas punainen ympyrä on vahvistaja, joka voi nauraa ja kannustaa kiusaajaa. Oranssit ympyrät ovat sivustakatsojia, jotka näkevät koko tilanteen, mutta ovat koko tilanteen ajan taustalla ja seuraavat. Sivustakatsoja huomaamattaan hyväksyy ja osallistuu ja saattaa pelätä, että joutuu itse kiusaamisen kohteeksi. Toinen violetti ympyrä on kiusatun lisäksi puolustaja, joka yrittää mennä keskeyttämään kiusaamisen ja on kiusatun puolella. (Nuorten netti 2016.)

Kiusaamisesta on vastuussa ovat kaikki osallistuvat henkilöt. Kiusaamistapaukset ovat ryhmäilmiö. Kiusaamiseen osallistujat mahdollistamassa toiminnallaan kiusaamisen jatkumisen. (Nuorten netti 2016.) Ei ole paljoakaan tutkittu, kuinka ryhmäilmiö lähtee liikkeelle. Aikaisempien tutkielmien mukaan kiusaamiseen liittyvät muut roolit eivät vielä pienten lasten parissa olisi helposti tunnistettavissa. Kiusaajat ja kiusatut yleensä tunnistetaan kiusaamistilanteissa. Huomaamatta saattaa jäädä kiusaajan apuri, kiusaajan vahvistaja, kiusatun puolustaja ja sivustaseuraajan roolit, jotka ylläpitävät kiusaamisilmiön jatkumista. Salmivallin (2005) mukaan pienemmät lapset puolustavat enemmän uhria, kuin vanhemmalla iällä olevat lapset. Lasten ikää tullessa lisää puolustajien määrä pienenee kiusaamistilanteissa. (Repo 2015, 84.)

Erilaiset kiusaamisen liittyvät roolit ovat havaittavissa jo 3-6-vuotiaiden lasten parista. Erityisesti poikavoittoisissa ryhmissä tulee esiin ryhmäilmiön luonne,

joissa kiusaajan ympärille kerääntyy vahvistajia. Kiusaamiseen puututtaessa, kiusaamiseen osallistuvien avustajien ja vahvistajien määrä vähenee. Kiusaamistilanteessa lapsi, joka on vahvistaja, antaa kiusaajalle vallan tunteen ihailemalla kiusaamista. Varhain vaikuttamalla vahvistajiin tehdään tehokasta kiusaamista ehkäisevää työtä. Uusi asia on, että tällaisia rooleja löydetään ja tunnistetaan jo päiväkodin ryhmistä. Tällä on vaikutusta siihen tapaan, miten kiusaamiseen tulee puuttua ja miten sitä ehkäistään pienten lasten kanssa. (Repo 2015, 85.)

Osa kiusaajista on niin ovelia, että he saavat manipuloitua toiset tekemään ikäviä asioita ja eivätkä kannata itse vastuuta teoistaan. (Nuorten netti 2016.)

3.5 Kiusaamisen syyt ja seuraukset

Kiusaaminen on tunkeutumista toisen henkiselle ja fyysiselle alueelle sekä erilaisuuden ja moniarvoisuuden rikkomista. Kiusaajat haluavat ehdottoman henkisen ja fyysisen vallan kiusattuun. Kiusaajat määrittelevät, mitä kiusatun tulee ajatella, mitä tuntea, missä hän saa liikkua, miten pukeutua ja olla. (Viljamaa 2014, 146.) Kiusaamisessa on usein kyseessä kiusaajan vallan tavoittelu. Kiusaaja tavoittelee tällä suosiota, ystäviä, huomiota tai muuta vastaavaa tavoittelemista. Vallan avulla kiusaaja haluaa saavuttaa tavoitteitaan. Kiusaaja kiusaamalla pönkittää omaa asemaansa ryhmässä ja nostaa tällä tavalla itseään muiden yläpuolelle. (Hamarus 2008, 13.)

Kiusaamiseen liittyy aggressiivisuutta, joka on kiusaajan hallitseva piirre. Aggressiivisuus voi suuntautua uhrin lisäksi myös vanhempiin, päiväkodin työntekijöihin sekä kiusaajaan itseensä. Kiusaajalla on useasti tarve hallita muita oman valtansa kautta. Kiusaajan on pidettävä oma johtonsa, ettei hän menettäisi asemaansa. Hän saattaa myös käyttää valtaa muihin nähden kompensoidakseen omaa voimattomuuttaan. (Höistad 2003, 64-65.)

Lapselta olisi hyvä kysyä mitä mieltä hän on ja miltä hänestä tuntuu. Monesti aikuiset viestittävät hallitsevansa lapsen tarpeet ja tietävänsä miten on oltava. Tällä tavoin lapset saattavat menettää oman identiteettinsä, oman ainutlaatuisen minänsä. Lapselle täytyisi antaa mahdollisuus tuoda oma mielipiteensä esille. Lapsi, jo-

ka etsii omaa identiteettiään, tullakseen ”joksikin”, hän koettaa hakea valtaa. Tiedostamattaankin alistetut lapset saattavat kostaa kokemansa vääryydet tilanteisiin tai ihmisiin. (Höistad 2003, 65.)

Jokin ryhmän jäsenistä voi osoittaa rohkeutta ja asettuu kiusaajaa vastaan ja siirtyy kiusatun puolelle. Hän ottaa riskin, koska hänellä on mahdollisuus saada koko ryhmä vastaansa. Kiusaajan on toimittava pakonomaisesti, koska hän on menettänyt yhden ryhmäläisistään vastapuolelle. Tällaisessa tilanteessa kiusaaja alkaa kiusata, ahdistella ja uhkailla heikomman puolelle asettunutta ja saattaa hänet naurunalaiseen asemaan. Hänen toimii tällä tavoin, ettei menettäisi kasvojaan ryhmän silmissä ja etteivät ryhmän muut jäsenet enää uskaltaisi livetä rintamasta ja tukea kiusattua. Auttaja on rohkein ja vahvin, kun uskaltaa tehdä tällä tavoin. Lapsi, jota autettiin, muistaa varmasti kuka häntä on auttanut ja mitä hänen hyväkseen tehtiin. Auttaja muistetaan päiväkodissa hyvänä ihmisenä, joka välitti kiusatusta tällaisessa tilanteessa. (Höistad 2003, 65-66.)

Lapsilta kysyttäessä, miksi he ovat mukana kiusaamisessa, vastaus on heillä, että pelkäävät joutuvansa itse kiusatuksi. Harvoin lapset alkavat oma-aloitteisesti kiusaamaan kaveriaan, useimmat seuraavat vain johtajaa. Lasten mielestä kiusaajan kanssa olisi hyvä pysyä väleissä, ettei joutuisi itse kiusatuksi. Kiusaaja päättää kuka kuuluu heidän joukkoon ja kuka ei. Me ihmiset pelkäämme, että joudumme yhteisön ulkopuolelle, tämä pelko voi saada meidät tekemään sellaista, mikä ei tulisi meille mieleenkään. (Höistad 2003, 66.)

Lasten kiusaaminen saattaa syntyä myös mustasukkaisuudesta. Lapsi tulee kateeliseksi sille, joka osaa sellaista, mitä emme itse osaa, tai jollain kaverilla on jotain, mikä minulta puuttuu. Lasten täytyisi vain hyväksyä asiantila, sen sijaan lapsen olisikin iloittava sen rinnalla, jota on onnistanut. Lasten ei pitäisi toimia hänen menestystään vastaan, pyrkiä vähättelemään, mustamaalaamaan tai saattamaan sitä naurunalaiseksi. Tällaisessa tilanteessa lapsi toimii tällä tavoin kateudesta. (Höistad 2003, 69.)

4 KIUSAAMISEN EHKÄISYN SUUNNITELMA

Kouluja edellytetään tekemään suunnitelmat kiusaamisen ehkäisemiseksi ja kiusaamistilanteisiin puuttumiseksi perusopetuslakiin pohjautuen (628/1998, 29 §). Päiväkodeiltakin vaaditaan kyseiset suunnitelmat.

Päivi Hamarus (2009) on kehittänyt koulukiusaamista vähentävän interventio-ohjelman, jonka taustalla on koko kouluyhteisön hyvinvoinnin lisääminen. (Repo 2015, 222). Tällaisia vastaavia ohjelmia ei ole vielä tarjolla Suomessa alle kouluikäisten lasten pariin. Tärkeää olisi, että tutkimukseen perustuvia toimintamalleja olisi tarjolla myös varhaiskasvatuksen toimintaympäristöihin. Niissä tarvitsee vain kiinnittää huomio siihen, että alle kouluikäiset lapset harjoittelevat taitojaan todellisessa arjen tilanteissa. Ei ole olemassa yhtä ratkaisua kaikkiin erilaisten lasten ja aikuisten muodostamiin vuorovaikutustilanteisiin. Ilmiötä, joka kehittyy vuorovaikutuksessa juuri niiden ihmisten kanssa sillä ajankohdalla tietyssä systeemissä, ei voi ratkoa ulkoapäin tuotujen ohjeiden avulla ja aina samalla tavalla. (Repo 2015, 223.)

Suomessa on ollut meneillään Folkhälsanilla ruotsinkielinen Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama hanke. Sen tavoite on ollut kiusaamisen vähentäminen päiväkodissa. Daghem utan Mobbning -hankkeessa (2012–2014) tuotettiin kiusaamisen ehkäisemiseksi Kompisväskan-materiaali, joka on toistaiseksi vain ruotsinkielisenä. (Repo 2015, 223.)

Kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen tulisi olla hallittua toimintaa. Kiusaamisen ehkäisyn ja sen puuttumisen suunnitelma täytyisi laatia kaikkiin toimintayksiköihin. Suunnitelman laatiminen vaatii perehtymistä kiusaamisilmiöihin sekä päiväkodin sisäistä neuvottelua aiheesta. Päiväkoti liittää valmiin suunnitelman heidän varhaiskasvatuksen suunnitelmaan. Suunnitelmasta täytyisi löytyä selkeästi miten kiusaamista ehkäistään ja miten siihen puututaan päiväkodissa. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 55.) Suunnitelmatyö on prosessi, jota tulisi hyödyntää työvälilinenä. Suunnitelmaa tulisi päivittää säännöllisesti eikä jättää alkuperäistä malliksi kansioihin. Suunnitelman mukaisia malleja muunnetaan tarvittaessa. Suunni-

telma täytyy laatia yhdessä työntekijöiden kanssa keskustellen, jotta suunnitelmasta saadaan yhteinen työväline. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 12.) Suunnitelman avulla jokainen henkilökunnan jäsen sitoutuu noudattamaan yhdessä päätettyjä toimintatapoja eri tilanteissa. Kaikkien työntekijöiden on asennoiduttava samansuuntaisesti suunnitelmaan. (Haapanen 2011, 22.)

Tärkeää olisi, että koko päiväkodin työyhteisö ymmärtäisivät ja olisivat tietoisia kiusaamisilmiöstä ja sitoutuvat kiusaamista ehkäisevään työhön (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 57). Toimintasuunnitelman arvioimisessa ja päivittämisessä on myös riskinsä, koska se voi ohjautua siihen että suunnitelman päivittäminen on se itse työ ja lasten kanssa oleminen jää sivuun. Pahimmassa tapauksessa suunnitelman arvioiminen ja päivittäminen voi johtaa siihen, että kiusaaminen on sillä hoidettu kun suunnitelma on valmis. Henkilöstön tarvitsee olla sitoutunut kiusaamisen vastaiseen työhön, jotta he pystyvät suunnittelemaan johdonmukaista työskentelyä tukevan suunnitelman, pitävät sitä tärkeänä ja työskentelevät sen mukaisesti. Henkilöstön sitouduttua kiusaamisen vastaiseen työhön silloin suunnitelman laatiminen on perusteltua ja tekee työstä johdonmukaisesti mietittyä. (Repo 2015, 226.)

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen pohjalla käytettiin Laura Kirveen ja Maria Stoor-Grennerin Mannerheimin Lastensuojeluliitolle tekemää aineistoa ”Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa”, jota hyödynnettiin kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman mallina muun muassa minkälaiselta suunnitelma näyttää ja mitä se pitää sisällään. Kirveksen ja Stoor-Grennerin materiaali antaa myös vinkkejä tämän tutkimuksen kysymyksiin. Työn liitteistä löydetään kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma (LIITE 3). Suunnitelmassa käytettiin hyväkseen myös Nurmennukan päiväkodin henkilökunnalle tehdyn kyselytutkimuksen vastauksia. Kyselytutkimuksessa kysyttiin henkilökunnalta päiväkotikiusaamisen ehkäisystä, kiusaamisen puuttumisesta sekä miten kiusaamista käsitellään. Tutkimuksen lopussa myös kysyttiin mitä asioita he kokevat tärkeinä ja toivoisivat, että tulisi ottaa huomioon Nurmennukan päiväkodin kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmassa. Suunnitelma halutaan olevan heidän näköisensä, että he pääsisivät hyödyntämään suunnitelmaa työelämässä.

Nurmennukan kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmassa kerrotaan toiminnan vastaisesta teoriasta sekä henkilökunnan näkemyksiä lasten kiusaamisesta päiväkodissa: miksi kiusaamisen vastaista toimintasuunnitelmaa tarvitaan, mitä kiusaaminen on, miten kiusaamista ehkäistään, miten kiusaamista käsitellään sekä miten kiusaamiseen puututaan. Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman loppuun laadittiin vielä käsitekartta, jossa lyhykäisyydessään kerrotaan kiusaamisen havaitsemisesta, kiusaamisen ehkäisemisestä, kiusaamiseen puuttumisesta ja kiusaamisen käsittelystä. Tämä käsitekartta voidaan tulostaa henkilökunnan ja asettaa seinälle, josta he voivat seurata eri puuttumiskeinoja jne. Käsitekartta helpottaa henkilökuntaa, kun se on aina näkyvillä ja siitä saa nopeasti tiedon. Käsitekartan voidaan esitellä myös vanhemmille, jotta he tietäisivät että kiusaamista tapahtuu ja täällä päiväkodissa reagoidaan tällä tavoin kiusaamiseen ja kiusaamisen tapahduttua se käsitellään tällä tavoin. Samalla vanhemmille voidaan kertoa myös, että kun kiusaamista on tapahtunut, niin se käsitellään lasten kanssa ja pohditaan miten tulisi tilanteissa toimia jne.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksessa selvitettiin Nurmennukan henkilökunnan näkemyksiä lasten kiusaamisesta päiväkodissa. Henkilökunnan vastauksia hyödynnettiin kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmassa. Vastauksia hyödynnettiin, jotta suunnitelmasta tulisi heidän näköisensä ja suunnitelmasta näkyisi Nurmennukan päiväkodin ominaisuudet sekä kehittämisalueensa. Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella Nurmennukan henkilökunnalle.

5.1 Tutkimusmenetelmät ja aineistonkeruu

Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää.

Laadullinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, jossa yritetään ymmärtää kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisuuksina. Tätä tutkimusta voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Yhteistä näissä menetelmissä on muun muassa kohteen esiintymisympäristöön ja taustaa kohteen tarkoitukseen ja merkitykseen, ilmaisuun ja kieleen liittyvät näkökulmat. (Jyväskylän yliopisto 2015.)

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on lähtökohtana todellisen elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy käsitys, että todellisuus on moninainen. Tutkimuksessa on kuitenkin otettava huomioon, että todellisuutta ei voi hajottaa mielivaltaisesti osiin. Tapahtumat muotoilevat samanaikaisesti toinen toisiaan, ja onkin mahdollista tavoittaa monensuuntaisia suhteita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa yritetään tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tarkoituksena on todentaa faktat, kuin tuoda olemassa olevia väittämiä esiin. (Hirsjärvi ym. 2007, 157.) Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, ja aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa (Hirsjärvi ym. 2007, 160).

Luvan tutkimukselle myönsi Päiväkoti Nurmennukan päiväkodin johtaja 2016 helmikuussa. Tutkimus toteutettiin samaisena keväänä kyselylomakkeella (LIITE 2), joita jaettiin 13 Nurmennukan työntekijöille. Kyselylomakkeen ohessa annettiin vastaajille saatekirje (LIITE 1), josta kävi ilmi tutkimuksen tarkoitus. Lomakkeen kaikki kysymykset olivat avoimia kysymyksiä. Avoimia kysymyksiä oli viisi ja loppuun sai jättää vapaat kommentit. Avoimilla kysymyksillä pyrittiin saamaan yksityiskohtaisempaa tietoa, jotka edesauttavat tutkijaa saamaan tarkempaa tietoa kyselyyn vastanneiden mielipiteistä.

Informoitua kyselyä käytettiin tutkimuksen kyselyssä, koska kyselyt jaettiin henkilökohtaisesti työpaikan työntekijöille (Hirsjärvi ym. 2007, 191). Tällä tavoin työntekijöillä oli mahdollisuus tehdä kysymyksiä ja selventää epäselviä kohtia. Työpaikalla oli palautuslaatikko, johon työntekijä jättää vastauksensa anonymina, näin ollen ei vastauksista käynyt ilmi vastaajan henkilöllisyyttä. Kyselylomakkeen vastausaika oli viikko, jonka jälkeen tutkija keräsi lomakkeet. Aineiston läpikäynnin ja analysoinnin jälkeen vastaukset tuhottiin.

5.2 Kyselytutkimus

Kyselytutkimusten etuna pidetään tavallisesti sitä, että niiden avulla voidaan koota laaja tutkimusaineisto. Tutkimukseen voidaan saada runsaasti henkilöitä ja heiltä voidaan myös kysyä monia asioita. Kyselymenetelmä säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä. Heikkouksia myös löytyy kyselytutkimuksesta. Yleisemmin aineistoa pidetään pinnallisena ja tutkimuksia teoreettisesti vaatimattomina. (Hirsjärvi ym. 2007, 190.) Informoitu kysely tarkoittaa, että tutkija jakaa lomakkeet henkilökohtaisesti esim. tutkija voi mennä työpaikoille, kouluihin, harrastusryhmiin yms., joissa hänen suunnittelemansa kohdejoukot ovat henkilökohtaisesti tavoitettavissa. Tutkija jakaa lomakkeet vastaajille ja kertoo samalla tutkimuksen tarkoituksesta, kuvailee kyselyä ja vastaa heidän kysymyksiin. Täytettyään lomakkeet he palauttavat lomakkeet postitse tai sovittuun paikkaan. Vastauslomakkeiden avulla voidaan koota tietoja tosiasioista, käyttäytymisestä ja toiminnasta, tiedoista, arvoista, asenteista ja uskomuksista, käsityksistä ja mielipiteistä. (Hirsjärvi ym. 2007, 191–192.) Tutkimuksen aihe on ensisijaisin vastaamiseen vaikuttava asia,

pystytään myös lomakkeen laadinnalla ja kysymysten tarkalla suunnittelulla vahvistaa tutkimuksen onnistumista. (Hirsjärvi ym. 2007, 193).

Avoimet kysymykset ovat niitä, joissa esitetään vain kysymys ja jätetään vapaa tila vastausta varten. Avoimilla kysymyksillä ajatellaan, että niillä saadaan näkökulmia joita tutkija ei ole etukäteen tullut ajatelleeksi. (Hirsjärvi ym. 2007, 193–194.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa avoimet kysymykset ovat olleet tutkijoiden toiminnassa vuosikymmenien ajan. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden sanoa, mitä hänellä on mielessä, kun taas monivalintatyypilliset kysymykset sitovat vastaajan valmiiksi rakennettuihin vaihtoehtoihin. (Hirsjärvi ym. 2007, 195–196.)

5.3 Aineiston analysointi

Tämän tutkimuksen aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysi sopii vallan strukturoimattoman aineiston analyysiin. Sisällönanalyysi menetelmällä koetetaan saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Tämä menettelytapa on tekstianalyysia, kuten esimerkiksi myös historiallinen analyysi ja diskurssianalyysi. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103–104.)

Sisällön erittelyllä tarkoitetaan dokumenttien analyysia, jossa kuvataan kvantitatiivisesti ja sisällönanalyysilla sitä vastoin tarkoitetaan aikomusta kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti. Tätä rajaa pidetään merkittävänä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 106.)

Tutkimuksen vastaukset käytiin läpi teoriaohjaavan analyysin avulla. Teoriaohjaava analyysi ja aineistolähtöinen analyysi lähtökohdiltaan etenevät samalla tavalla, mutta empiirisen aineiston liitettäessä teoreettiseen suuntaukseen syntyy eroja. Teoriaohjaavassa analyysissä, teoreettiset käsitteet ovat valmiiksi aineistossa. Tutkimuksessa on siis saaduista vastauksista synnytetty olemassa olevaan malliin perustuva mielipide tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2014, 117.) Teoriaohjaavassa analyysissä aineiston analyysivaiheessa liikutaan ensiksi aineistojen

mukaisesti, mutta analyysin lopussa tuodaankin analyysia ohjaavaksi ajatukseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2014, 97).

Aineiston läpi käymisessä käytettiin teemoittelua, että lukijoiden olisi helpompi hahmottaa eri teemat. Kyse teemoittelussa on laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan, näin pystytään vertailemaan teemojen esiintymistä aineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2014, 93.)

5.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessa reliabelius eli luotettavuus tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta ja sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Reliabelius voidaan todeta monella tavalla esimerkiksi, jos kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen tai jos samaa henkilöä tutkitaan eri tutkimuskerroilla ja saadaan sama tulos. Tutkimuksen arvioinnissa on myös toinenkin käsite, validius eli pätevyys. Se tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Validiutta eli pätevyyttä voidaan arvioida eri näkökulmista, jolloin puhutaan ennustevalidiudesta, tutkimusasetelmavaliidiudesta ja rakennevalidiudesta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta edistää tutkijan tarkka kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta. Aineiston tuottamisen kaikki välivaiheet tarvitsee ilmaista selvästi ja totuudenmukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 226-227.)

Tutkimuksen ollessa mahdollisimman eettinen ja luotettava, tulee miettiä monta asiaa näiden toteuttamiseksi. Alussa määritellään kohderyhmä, jolle kysely toteutetaan ja ne muokattiin kohderyhmälle eli työntekijöille soveltuviksi. Luotettavuutta pyritään lisäämään kyselylomakkeiden tekovaiheessa tekemällä kyselystä selkeän sekä johdonmukaisen. Halutaan että, vastaajat sekä tutkimuksen laatija ymmärtävät kysymyksen samalla tavalla. Kyselylomakkeista ei voinut käydä ilmi vastaajaa ja vastaaminen oli vapaaehtoista. Päiväkodin työntekijöille annetuissa kyselylomakkeissa jaettiin lyhyt saatekirje tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja siitä, miten ja mihin saatuja vastauksia hyödynnetään. Kyselylomakkeen kysymykset pyrittiin pitämään mahdollisimman selkeinä ja johdonmukaisina. Osa lomakkeista jaettiin henkilökohtaisesti tutkimuksesta kertoen ja sen tarvetta perustellen. Tällä tavoin pyrittiin parantamaan vastausprosenttia ja tutkimuksen laatua.

Tutkimuksen eettisyys tulee ilmi siitä, että koko kyselyketju suoritettiin anonyymina. Vastauksista ei ilmene missään vaiheessa vastaajan henkilöllisyyttä. Saatu aineisto käytiin läpi luottamuksellisesti ja se tuhottiin analysoinnin jälkeen.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimus suoritettiin helmikuulla 2016 ja kysely jaettiin 13 työntekijälle. Kyselyitä palautettiin 11, eli vastausprosentti on 85. Avointen kysymysten tulokset esitetään sekä kirjallisesti että taulukoiden avulla. Avoimet kysymykset käytiin läpi useasti ja tehtiin alustavia muistiinpanoja. Saman kysymyksen vastaukset koottiin yhteen, jonka jälkeen vastauksista ryhmiteltiin samantyyllisiä ilmauksia yhteen omiksi teemoikseen eli alaluokiksi. Teemaan kuuluvien ilmaisujen määrät laskettiin vielä yhteen.

6.1 Miten lasten kiusaamista ehkäistään päiväkodissanne?

Ensimmäiseen kohtaan ilmaisuja tuli yhteensä 27 ja ne jaettiin alaluokkiin (ks. taulukko 3).

Taulukko 2. Lasten kiusaamisen ehkäisy päiväkotinäkökulmasta

Työntekijöiden vastaukset	27 ilmaisua
Puhuminen asiasta	7
Yhdessäolo	4
Seurataan leikkejä	3
Ennakoimalla tilanne	3
Apuväline	2
Aikuinen leikeissä	2
Kaikki leikkeihin mukaan	1
Kuuntelemalla lasta	1
Käytöstavat	1
Vanhempien kanssa keskustelu	1
Lapsimäärät	1
Kehuminen	1

Alaluokiksi muodostuivat (27 ilmaisua): puhuminen asiasta (7 ilmaisua), yhdessäolo (4 ilmaisua), seurataan leikkejä (3 ilmaisua), ennakoimalla tilanne (3 ilmaisua), apuväline (2 ilmaisua), aikuinen leikeissä (2 ilmaisua), kaikki leikkeihin mukaan (1 ilmaisu), kuuntelemalla lasta (1 ilmaisu), käytöstavat (1 ilmaisu), vanhempien kanssa keskustelu (1 ilmaisu), lapsimäärät (1 ilmaisu) kehumisen (1 ilmaisu).

Pääluokassa yhdessäolo (4 ilmaisua) nousi esille kaikkien kanssa leikkiminen ja mielekäs tekeminen:

”...Harjoitellaan leikkimistä kaikkien kanssa. Järjestetään mielekästä tekemistä, jota lapset tekevät yhdessä.”

”Ehkäistään siten, että sekoitetaan välillä leikkikavereita, ettei leikittäisi aina saman kaverin kanssa. Kaikki olisi kavereita keskenään!”

Ennakoimalla tilanne (3 ilmaisua) pyritään ehkäisemään kiusaamista:

”Pyritään jo ennakoiden olemaan läsnä tilanteissa.”

Apuvälineet (2 ilmaisua) on tärkeä ehkäisyn keino:

”Käsittelemällä yhteisesti esim. aamupiirissä kiusaamista (esim. käsinuket tai nuket).”

”Syksyllä kokeilimme auringonsäteiden keräämistä ryhmien kanssa. Ollaan hyvä kaveri kaikille, ei kiusata, tönitä, lyödä, nimitellä, otetaan leikkiin jne. Jos päivä meni hyvin ja kiusaamista ei esiintynyt, ryhmä sai auringonsäteen. 5 sädettä kerättynä, pidettiin mehukestit.”

6.2 Miten lasten kiusaamiseen puututaan tällä hetkellä Nurmennukassa?

Toiseen kysymykseen ilmauksia tuli yhteensä 18, myös nämä jaettiin alaluokkiin (ks. taulukko 4).

Taulukko 3. Lasten kiusaamiseen puuttuminen päiväkotit Nurmennukassa

Työntekijän vastaukset	18 ilmaisua
Keskustellaan	6
Asia selvitetään	5
Anteeksipyyntö	3
Apuväline	1
Vanhemmille kertominen	1
Aikuinen leikkeihin	1
Tukemalla lasta	1

Toisen kohdan kysymykseen muodostuivat seuraavat alaluokat: keskustellaan (6 ilmaisu), asia selvitetään (5 ilmaisu), anteeksipyyntö (3 ilmaisu), apuväline (1 ilmaisu), vanhemmille kertominen (1 ilmaisu), aikuinen leikkeihin (1 ilmaisu) ja tukemalla lasta (1 ilmaisu).

Keskusteleminen (6 ilmaisu) nousi työntekijöiden vastauksista esiin moneen kertaan:

”Jos huomataan kiusaamista, puututaan siihen heti keskustelemalla, tunteisiin vetoamalla, joskus ryhmästä erottaen keskustelemaan aikuisen kanssa.”

”Yleensä osapuolien kanssa keskustellaan yhdessä ja erikseen ja pyritään siihen, että kiusaaja ymmärtäisi aiheuttaneensa kiusatulle paha mieltä/kipua.”

6.3 Mitkä kiusaamiseen puuttumisen keinot olette kokeneet toimiviksi?

Kolmas kysymys käsitteli kiusaamisen puuttumisen keinoja. Ilmauksia tuli yhteensä 17 tähän kysymykseen (ks. taulukko 5). Pääluokkia ei muodostettu, koska hajonta oli vastauksissa niin suuri.

Taulukko 4. Toimivat puuttumiskeinot

Työntekijöiden vastaukset	17 ilmaisu
Keskustelu asiasta	5
Säännöistä muistuttaminen	2
Miettimällä omia tekojaan	2
Aikuinen leikeissä	2
Kiusaamista ei ole ilmennyt	2
Ei ole toimivia keinoja	1
Kasvattaja tunnistaa kiusaamisen	1
Kehuminen	1
Anteeksipyyttäminen	1

Kolmannen kohdan alaluokiksi muodostuivat: keskustelu asiasta (5 ilmaisu), säännöistä muistuttaminen (2 ilmaisu), miettimällä omia tekojaan (2 ilmaisu), aikuinen leikeissä (2 ilmaisu), kiusaamista ei ole ilmennyt (2 ilmaisu), ei ole

toimivia keinoja (1 ilmaisu), kasvattaja tunnistaa kiusaamisen (1 ilmaisu), keuhminen (1 ilmaisu) ja anteeksipyyntö (1 ilmaisu).

Tyypillisin ilmaus vastauksissa oli keskustelu asiasta (5 ilmaisua):

”Joskus pakko erottaa lapsi ryhmästä keskustelemaan aikuisen kanssa.”

”Asiasta keskusteleminen ao. henkilöiden kanssa.”

Kiusaamisen puuttumisen yhdeksi keinoksi on todettu toimivaksi lasten miettiminen omassa rauhassa (2 ilmaisua):

”...joskus hetken miettiä omassa rauhassa mitä tuli tehtyä.”

Aikuisen osallistuminen leikkeihin otettiin esille (2 ilmaisua):

”Mitä enemmän kasvattajalla on mahdollisuus havainnoida ja olla mukana vapaan leikin aikana, sitä paremmin puuttuminen on mahdollista.”

”Aikuisen läsnäolo leikeissä ja tilanteen ohjaaminen jo siinä vaiheessa, kun ”tunteet kuumenee” ettei tilanne pääse kehittymään kiusaamiseksi.”

6.4 Miten kiusaamista käsitellään päiväkodissa lasten, vanhempien ja henkilökunnan kanssa?

Neljäs kysymys oli, miten kiusaamista käsitellään päiväkodissa lasten (16 ilmaisua), vanhempien (16 ilmaisua) ja henkilökunnan (14 ilmaisua) kanssa (ks. taulukko 6, 7 & 8).

Taulukko 5. Neljäs kysymys; miten kiusaamista käsitellään päiväkodissa lasten kanssa

Työntekijöiden vastaukset	16 ilmaisua
Keskustelu aiheesta	9
Apuvälineet	5
Ei ole tarvittu	2

Neljäs kohta *Miten kiusaamista käsitellään päiväkodissa lasten kanssa?* Kysymykseen muodostuivat seuraavat alaluokat: keskustelu aiheesta (9 ilmaisua), apuvälineet (5 ilmaisua) ja ei ole tarvittu (2 ilmaisua).

Keskustelu aiheesta (9 ilmaisua) nousi työntekijöiden vastauksista esiin useaan kertaan:

”Keskustelemalla, kysytään lapselta, ”miltä susta tuntuu, että jos jokin kiusaa.”

Apuvälineet (5 ilmaisua) on todettu työntekijöiden mielestä tarpeellisena kiusaamisen käsittelyn välineenä:

”Sorminukkejen kanssa esityksiä eri tilanteista ja ratkaisuja niihin.”

”Kirjojen ja satujen kautta, tunnekortit ja käsinuket ovat tehokkaita keskustelun herättäjiä.”

Taulukko 6. Neljännen kysymyksen vastaukset, miten kiusaamista käsitellään päiväkodissa vanhempien kanssa

Työntekijöiden vastaukset	16 ilmaisua
Vanhemmille kertominen	9
Vanhemman ja lapsen keskustelu	3
Vanhempainvartti, vasukeskustelu ym.	2
Ei ole tarvittu	2

Neljäs kohta, *Miten kiusaamista käsitellään päiväkodissa vanhempien kanssa?* Kysymykseen muodostuivat seuraavat alaluokat: vanhemmille kertominen (9 ilmaisua), vanhemman ja lapsen keskustelu (3 ilmaisua), vanhempainvartti, vasukeskustelu ym. (2 ilmaisua) ja ei ole tarvittu (2 ilmaisua).

Vanhemmille kertomisesta (9 ilmaisua) esiin nousi seuraavia asioita:

”Otetaan heti vanhempien kanssa puheeksi jos oma lapsi on tullut kiusatuksi, tai on ollut itse kiusaaja.”

”Vanhemmille kerrotaan, jos hoitopäivän aikana on tapahtunut jotain, kerrotaan mitä on tapahtunut, miten asiassa on toimittu, mitä kannattaisi vielä kotona tehdä/keskustella.”

Vanhemman ja lapsen keskustelusta (3 ilmaisua) nousi esiin seuraavia asioita:

”...Toivomme, että vanhemmat puhuvat lapsen kanssa kotona.”

Vanhempainvartti, vasukeskustelu ym. (2 ilmaisua), tästä tuli ilmi seuraavia asioita:

”Jos on tarvetta, jutellaan vanhempainvartissa.”

Taulukko 7. Neljännen kysymyksen vastaukset, miten kiusaamista käsitellään päiväkodissa henkilökunnan kanssa

Työntekijöiden vastaukset	14 ilmaisua
Ajan tasalla pitäminen	8
Varhainen puuttuminen	3
Yhteiset keinot	2
Kiusaamisteema	1

Neljäs kohta, *Miten kiusaamista käsitellään päiväkodissa henkilökunnan kanssa?* Kysymykseen muodostuivat seuraavat teemat: ajan tasalla pitäminen (8 ilmaisua), varhainen puuttuminen (3 ilmaisua), yhteiset keinot (2 ilmaisu) ja kiusaamisteema (1 ilmaisu).

Suurin osa työntekijöistä piti tärkeänä, että kaikki työntekijät ovat tietoisia kiusaamistilanteista (8 ilmaisua):

”Ryhmän aikuiset tilanteista ”ajan tasalla”, mitä tapahtunut, ketkä osapuolina, kuka aikuinen tilanteen hoitanut ja miten, kaikilla tiedossa, jos vanhemmat kysyy.”

”Keskustellaan välittömästi, että kaikille tulee tiedoksi, jos kiusaamista on esiintynyt. Jutellaan porukalla, mitä asian kanssa tehdään.”

Työntekijöiden yhteiset keinot (2 ilmaisua) ovat tärkeitä päiväkodissa:

”...Sopimalla että kaikilla olisi samat ”puuttumiskeinot” käytös.”

”Mietitään kiusaamisen ehkäisykeinoja palaverissa...”

6.5 Mitä asioita koette tärkeiksi ja toivoisitte, että tulisi ottaa huomioon Nurmennukan päiväkodin kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelmassa?

Viidennessä kysymyksessä kysyttiin, *Mitä asioita koette tärkeiksi ja toivoisitte, että tulisi ottaa huomioon Nurmennukan päiväkodin kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelmassa?* Useammat vastaajat toivoivat, että kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelma olisi käytännönläheinen ja konkreettinen suunnitelma, johon henkilökuntaa voitaisiin perehdyttää ja sitouttaa. Vastauksissa ehdotettiin myös, että suunnitelmassa huomioitaisiin eri-ikäiset ja erikehitystasoiset lapset. Vastauksista kävi myös ilmi, että haluttaisiin viestittää vanhemmille kiusaamissuunnitelmasta sekä haluaisivat ideoita miten päivittäisessä toiminnassa voitaisiin vahvistaa lasten empatiakykyä ja ryhmissä toimimista. Tähän kysymykseen vastattiin rohkeasti, vastaajia oli kahdeksan. Yhteneviä vastauksia löydettiin tästä kohdasta. Tässä ovat seuraavat kommentit:

”Ryhmissä on eri-ikäisiä lapsia. Käytännönläheinen ja konkreettinen suunnitelma, johon henkilökunta on hyvä perehdyttää ja sitouttaa. Myös vanhempien tulee olla tietoisia suunnitelmasta.”

”Kaikki ovat kavereita keskenään ja leikkisivät kaikkien kanssa. Ei olisi minkäänlaista haukkumista, kiusaamista.”

”Pitää huoli ettei kukaan jää ulkopuoliseksi/yksinäiseksi ja ettei kukaan pääsisi loukkaan ketään sanoilla tai teoilla (mahdotonta kokonaan estää, mutta yrittää parhaansa).”

”Että suunnitelma olisi arjessa käyttökelpoinen, huomioisi eri-ikäiset ja eri kehitystasoiset lapset, ideoita miten päivittäisessä toiminnassa voitaisiin vahvistaa lasten empatiakykyä ja ryhmässä toimimista.”

”Tilanteisiin puuttuminen välittömästi.”

”Ketään ei kiusata, kaikki otetaan mukaan leikkiin (jos päiväkodin säännöt sallii niin monta hlöä), ei haukuta toisia.”

”Suunnitelmat hyvin sopivia päiväkodin arkeen. Suunnitelma käydään läpi koko hlökunnan kanssa, sitoutuminen.”

”Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö kiusaamisen ehkäisyssä.”

”Varhainen puuttuminen! Kerrotaan heti lasten vanhemmille, jos hänen lapsensa on kiusaaja tai tullut kiusatuksi.”

6.6 Tähän voitte vapaasti kommentoida

Viimeisenä avoimena kysymyksenä oli mahdollisuus vapaasti kommentoida. Vastauksista huomattiin, että varsinaista kiusaamista ei ole syntynyt päiväkodissa. Tässä kohdassa oltiin kommentoitu vähäisesti, vastaajia oli vain neljä. Yhteneviä vastauksia löydettiin myös tästäkin kohdasta. Tässä ovat seuraavat kommentit:

”Mielestäni päiväkodissamme kiusataan melko vähän, lyömisiä lukuun ottamatta jota tapahtuu lähes päivittäin kun esim. toinen ottaa lelun kädestä.”

”Hyvin vähän tai juuri ollenkaan esiintyy varsinaista kiusaamista.”

”Kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelmaan voisi liittyä myös vanhemmille oma ”tietoisku”.”

”Päiväkodissa ei ole mielestäni kiusaamista.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa haluttiin selvittää Päiväkoti Nurmennukan henkilökunnan näkemyksiä lasten kiusaamisesta päiväkodissa. Tutkimuksessa selvitettiin millä tavoin työntekijät perehtyvät lasten kiusaamistilanteisiin ja sen ehkäisyyn.

Työntekijöiltä kysyttiin lasten kiusaamisen ehkäisystä heidän päiväkodissaan, heistä suurin osa vastasi että kiusaamista pyritään ehkäisemään puhumalla kiusaamisesta ja sen haitoista lasten kanssa. Tämä tarkoittaa sitä, että he ovat tietoisia millä tavoin kiusaamista ehkäistään pienten lasten kanssa. Työntekijät ovat tietoisia, että puhumisella voidaan ehkäistä kiusaamista, mutta kiusaamiseen puututaan suurilta osin apuvälineiden sijaan puhumalla. Tutkimuksen kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma antaakin Nurmennukan henkilökunnalle myös muita työkaluja ja neuvoja kiusaamisen puuttumiseen kuin puhuminen.

Tutkimuksen mukaan yli puolet vastaajista ovat sitä mieltä, että kiusaamista käsitellään päiväkodissa lasten kanssa puhumalla. Puhuminen kiusaamisaiheesta on selvästi yleisin tapa käsitellä kiusaamista vaikka kiusaamisasian käsittelyyn on vielä monta muutakin tapaa, esimerkiksi käsinuket, sadut tai tunnekortit.

Yhtenä tutkimuksen tarkoituksista oli selvittää, mitä asioita työntekijät kokevat tärkeiksi ja toivoisivat että tulisi ottaa huomioon Nurmennukan päiväkodin kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelmassa. Useimmat olivat vastanneet, että kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelma olisi käytännönläheinen ja konkreettinen suunnitelma, johon henkilökuntaa voitaisiin perehdyttää ja sitouttaa. Vastauksissa ehdotettiin myös, että suunnitelmassa huomioitaisiin eri-ikäiset ja erikehitystasoiset lapset. Haluttiin myös, että vanhemmat olisivat tietoisia suunnitelmasta sekä haluaisivat ideoita miten päivittäisessä toiminnassa voitaisiin vahvistaa lasten empatiakykyä ja ryhmissä toimimista.

Vaikka monessa eri kysymyksessä esiin nousivat keskusteleminen kiusaamisasiasta, niin työntekijät kuitenkin olivat maininneet muitakin tapoja perehtyä kiusaamiseen. Varhaisella puuttumisella ehkäistään päiväkodissa lasten kiusaamista, se vähentää riskiä altistua kiusaamiseen. Olisi hyvä, että kiusaamistilanteissa

muistettaisiin että puuttumiskeinot olisivat samat kaikilla työntekijöillä. Kiusaamistilanteen tullen on tärkeää päiväkodissa se, että ilmoitetaan kaikille työntekijöille kiusaamistilanteista koska kaikkien tarvitsee olla tietoisia tapahtuneesta, esimerkiksi kaikkien työntekijöiden tarvitsee osata kertoa vanhemmille kiusaamistilanne.

Tutkimuksen tuloksista huomataan, että työntekijät ovat todella miettineet kuinka lasten kanssa toimitaan kiusaamistilanteissa ja kuinka he pystyivät ehkäisemään sitä. He ovat käyttäneet monenlaisia keinoja, mutta tarvitsevat vielä tukea kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen käytännönläheisellä ja konkreettisella suunnitelmalla. Monesti päiväkodissa lapsilla on kiusaaminen kertaluontoista, esimerkiksi kinaa lelusta, jonka jälkeen tilanteet menevät ohitse ja lapset jatkavat yhdessä leikkiä. Tutkimuksen mukaan Nurmennukassa on valitettavasti myös toistuvaa kiusaamista, johon osa työntekijöistä eivät olleet löytäneet toimivia keinoja.

Tutkimustulosten perusteella luotiin kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma Nurmennukan päiväkodille. Tutkimuksen tarkoitus oli antaa päiväkodin työntekijöille henkilökohtainen kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma, joka tulee olemaan työntekijöille tärkeä työkalu. Tärkeiksi asioiksi nostettiin tutkimuksessa kiusaamisen ehkäiseminen, kiusaamiseen puuttuminen ja kiusaamisen käsittely.

8 POHDINTA

Päiväkotikiusaaminen muodostui nopeasti tutkimusaiheekseni, koska olin suorittamassa harjoittelua Nurmennukan päiväkodissa ja heiltä ehdotettiin tätä aihetta. Päiväkotikiusaaminen on tällä hetkellä ajankohtainen ja tärkeä aihe, joten sen vuoksi valitsin tämän mielenkiintoisen aiheen. Lähdin siis jo heti alussa tutkimaan aihetta mielenkiinnolla. Oli mukava huomata, että Nurmennukassa otettiin tämä tutkimusaihe ilolla vastaan ja he olivat tyytyväisiä, että tällainen päiväkotikiusaamiskysely tehdään ja he saavat päiväkotiin tekemäni kiusaamisen ehkäisyyn suunnitelman.

Tutkimuksen tuloksista ei juurikaan noussut pohdintaa herättäviä tuloksia. Oli hienoa huomata tuloksista, että suurimmalla osalla oli vastattuna, esimerkiksi puuttumiskeinoiksi samoja asioita, joten juuri tällä tavalla kiusaamisen puuttuminen onnistuu kun kaikille lapsille ovat samat säännöt ja rajat. Harmillista vain, että tutkimustuloksista tuli myös ilmi että kiusaamista on ilmennyt myös Nurmennukan päiväkodissa. Mukavaa oli huomata, että vastaajat olivat oikeasti pohtineet päiväkotikiusaamisen asioita ja sen ehkäisyä sekä kirjoittaneet vastauksiin heidän mielestään tärkeitä asioita.

Tutkimuksen ollessa mahdollisimman eettinen ja luotettava, tulee miettiä monta asiaa näiden toteuttamiseksi. Alussa määritellään kohderyhmä, jolle kysely toteutetaan ja ne muokattiin kohderyhmälle eli työntekijöille soveltuviksi. Luotettavuutta pyritään lisäämään kyselylomakkeiden tekovaiheessa tekemällä kyselystä selkeän sekä johdonmukaisen. Halusin että, minä tutkimuksen laatijana ja vastaajat ymmärrämme kysymykset samalla tavalla. Kyselylomakkeista ei voinut käydä ilmi vastaajaa ja kyselyn sai täyttää halutessaan. Päiväkodilla oli palautuslaatikko, johon jätettiin vastaukset anonyymisti. Eettisyyttä yritän tuoda esiin sillä, että olen raportissa selkeästi maininnut tutkimuksen eri tekovaiheet. Raportissa olen ilmaissut tutkimustuloksia kuvioilla, taulukoilla sekä suorilla lainauksilla, jotta lukija saisi todenmukaisen kuvan tutkimuksen tuloksista. Toivon, että jokainen vastaaja on uskaltanut vastata rehellisesti kyselyyn.

Mielestäni työni tuo uusia puolia päiväkotiin, koska luulen työntekijöiden perehtyvän tutkimukseen osallistumisen jälkeen paremmin työhön ja ovat saaneet enemmän tietoisuutta asiasta tämän tutkimukseen osallistumisen myötä työhön kiusaamisen näkökulmasta ja saavat apua kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmasta. Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma vaatii jokaisen työntekijän osallistumista ja sitoutumista onnistuakseen.

Tutkimusta voisi jalostaa seuraavaan tutkimukseen, että onko koulu- ja päiväkoti-kiusaamisella tekemistä toistensa kanssa? Säilyvätkö lasten väliset riitasuhteet samanlaisina päiväkodista kouluelämään siirtyessä? Ovatko kiusatut lapset myös koulumaailmassa joutuneet helpommin kiusaajien kohteeksi?

Toinen jatkotutkimus aihe voisi olla, että lapsille tehtäisiin kuvitettu ja lapsenmielinen kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma, josta he ymmärtäisivät kiusaamisen ehkäisyn tärkeyden. Lapsia haastateltaisiin samoista asioista, kun työntekijöiltä on kysytty tämän työn kyselyssä ja sen pohjalta tehtäisiin suunnitelma.

Koin tämän työn erittäin mielenkiintoiseksi ja hyödylliseksi. Tutkimustyö kasvatti kokemuksiani sekä laajensi tietouttani ja käsityksiäni aiheesta. Näitä taitoja voin hyödyntää työelämässäni ja tarpeen mukaan yksityiselämässäkin.

LÄHTEET

Airola, L. 2012. Kiusaamiseen pitää puuttua jo päiväkodissa. Yle Uutiset. Viitattu 9.2.2016.

http://yle.fi/uutiset/kiusaamiseen_pitaa_puuttua_jo_paivakodissa/6260065

Alsaker, F. 2014. Bullying in Kindergarten. Viitattu 10.3.2016.
<http://www.education.com/reference/article/kindergarten-bullying/>

Haapanen, K. 2011. Olemalla läsnä: Lasten kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen. Tampereen ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö.

Hamarus, P. 2012. Haukku haavan tekee: Puututaan yhdessä kiusaamiseen. PS-kustannus. Juva. Bookwell Oy.

Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen: Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki. Kariston Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. Bookwell Oy. Porvoo.

Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Helsinki. Kirjapaja Oy.

Jyväskylän yliopisto 2015. Laadullinen tutkimus. Viitattu 21.1.2016.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Kirves, L. & Stoor-Grenner M. 2011. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa: Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Folkhälsan. Helsinki. Fram.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Folkhälsanin julkaisu. Helsinki: Fram.
<http://www.mll.fi/julkaisut/verkkojulkaisut/paivakodeille>

L21.8.1998/628. Perusopetuslaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 27.1.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

MLL 2015. Kiusaaminen päiväkodissa. Viitattu 17.12.2015.
<http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/kiusaaminen-paivakodissa/>

Nuorten netti 2016. Roolit kiusaamistilanteissa. Viitattu 15.2.2016.
<http://www.mll.fi/nuortennetti/kiusaaminen/roolit/>

Raisingchildren.net.au 2016. Bullying: how to spot it. Viitattu 10.3.2016.
<http://raisingchildren.net.au/articles/bullying.html>

Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva. Bookwell Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Hansaprint Oy. Vantaa.

Uusitalo, S. 2011. Päiväkoti Nurmennukka vasu. Isojoki.

Viljamaa, J. 2014. Kuka täällä oikein määrää: Lapsiperheen kasvatuskirja. Juva. Bookwell Oy.

Virkkala, S. & Voittola, J. 2013. Kiusaaminen päivähoitossa. Vaasan ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö.

SAATEKIRJE

Hei,

Opiskelen Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja suoritan samalla lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Teen opinnäytetyötä, jonka aiheena on päiväkodissa kiusaaminen ja sen ehkäiseminen. Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä henkilökunnalle kiusaamista ehkäisevä suunnitelma ja kyselylomake vastausten avulla saan suunnitelmasta työntekijöiden näköisen.

Mukana on kyselylomake, johon voitte vastata nimettömänä. Vastaaminen on vapaaehtoista.

Toivoin teidän vastaavan tähän kyselyyn, jotta saan arvokasta tietoa työkentältä opinnäytetyöhöni. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Vastauslomakkeet palautetaan kahvihuoneessa olevaan palautuslaatikkoon. Vastausaikaa on viikko eli _____ asti, jonka jälkeen tulen hakemaan vastaukset päiväkodilta.

Jos teillä herää kysymyksiä asiaan liittyen, ottakaa yhteyttä!

Ystävällisin terveisin,

Heini-Maria Juhala

PÄIVÄKOTIKIUSAAMINEN JA SEN EHKÄISEMINEN -KYSELYLOMAKE

Pyydän teitä ystävällisesti vastaamaan avoimiin kysymyksiin. Voitte tarvittaessa jatkaa paperin kääntöpuolelle.

1. Miten lasten kiusaamista ehkäistään päiväkodissanne?

2. Miten lasten kiusaamiseen puututaan tällä hetkellä Nurmennukassa?

3. Mitkä kiusaamisen puuttumisen keinot olette kokeneet toimiviksi?

4. Miten kiusaamista käsitellään päiväkodissa

a.) lasten

b.) vanhempien

c.) henkilökunnan kanssa?

5. Mitä asioita koette tärkeiksi ja toivoisitte, että tulisi ottaa huomioon Nurmennukan päiväkodin kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelmassa?

6. Tähän voitte vapaasti kommentoida.

Kiitos teille ajasta ja kallisarvoisista mielipiteistä!

NURMENNUKAN KIUUSAAMISEN EHKÄISYN SUUNNITELMA

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	3
2	MIKSI KÄYTTÄÄ KIUSAAMISEN EHKÄISYÄ TUKEVAA SUUNNITELMAA?	4
3	MITÄ KIUSAAMINEN ON?	5
4	MITEN KIUSAAMISTA EHKÄISTÄÄN?	6
5	MITEN KIUSAAMISEEN PUUTUTAAN?	7
6	MITEN KIUSAAMISTA KÄSITELLÄÄN?	8
7	KIUSAAMISEN EHKÄISYN SUUNNITELMAN KÄSITEKARTTA.....	9
	LÄHTEET.....	11
	LISÄMATERIAALIA KASVATTAJILLE	12

1 JOHDANTO

Suunnitelma laadittiin Nurmennukan päiväkodille kiusaamista ja sen ehkäisyä tutkivan opinnäytetyön tiimoilta. Työn pohjana käytettiin Laura Kirveen ja Maria Stoor-Grennerin Mannerheimin Lastensuojeluliitolle laatimaa materiaalia Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa sekä Nurmennukan työntekijöiden tekemän kyselyn vastauksia. Kyselylomakkeessa kysyttiin päiväkodin työntekijöiden näkemyksiä lasten kiusaamisesta päiväkodissa ja, miten sitä voidaan ehkäistä ja käsitellä. Kyselyitä jaettiin 14 työntekijälle, joista yhteensä 11 työntekijää palautti kyselylomakkeen täytettynä. Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman kuvituksesta on vastannut Mira Kujanpää, joka on tehnyt kaikki piirrokset.

Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma on työntekijöiden työväline, jota hyödynnetään päiväkodin arjessa.

2 MIKSI KÄYTTÄÄ KIUSAAMISEN EHKÄISYÄ TUKEVAA SUUNNITELMAA?

Perusopetuslaki (628/1998, 29§) edellyttää, että koulut tekevät suunnitelman kiusaamisen ehkäisemiseksi ja kiusaamistilanteisiin puuttumiseksi. Perusopetuslaki kattaa esiopetuksen, jonka vuoksi myös päiväkodeilta vaaditaan kyseistä suunnitelmaa.

- Suunnitelma nostattaa tietoisuutta kiusaamisilmiöistä
- Työntekijät tietävät miten toimitaan ja osaavat perustella toimintansa
- Pyritään ennaltaehkäisemään kiusaamiseen kuuluvia asenteita → johdonmukainen työ on tuloksellisempaa
- Suunnitelma yhtenäistää vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä (MLL 2016.)

3 MITÄ KIUSAAMINEN ON?

Dan Olweus (1973) on yksi kiusaamisen tutkijoista ja hän määrittelee kiusaamista tällä tavoin: ”Henkilö on kiusattu, kun hän toistuvia kertoja ja tietyn ajan sisällä joutuu negatiivisten tekojen kohteeksi yhden tai useamman henkilön toimesta.” (Repo 2015, 38).

Kielteisen käytöksen tarvitsee olla toistuvaa ja tapahtua pidemmän aikaa, jolloin yksittäiset kielteiset teot lasketaan kiusaamiseksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että vaihteleviin henkilöihin välillä kohdistuvia yksittäisiä, lieviä tekoja ei tulisi kutsua kiusaamiseksi. (Repo 2015, 39.)

Kiusaamisen muotoja:

Fyysinen kiusaaminen

- lyöminen
- potkiminen
- nipistely
- vaatteiden repiminen
- leikkien sotkeminen
- tavaroiden heittäminen
- jne.

Sanallinen kiusaaminen

- haukkuminen
- nimittely
- lällättäminen
- vaatteiden, hiusten ym. kommentointi
- jne.

Psyykkinen kiusaaminen

- uhkailu
- kiristäminen
- ilmeily
- poissulkeminen
- selän takana puhuminen
- jne.

(Repo 2015, 80.)

4 MITEN KIUSAAMISTA EHKÄISTÄÄN?

Kiusaamisen ehkäisy perustuu kasvattajan omiin asenteisiin, omaan suhtautumiseen jokaiseen lapseen, lapsiryhmään ja työyhteisöön sekä ymmärrykseen siitä, että kasvattaja itse vaikuttaa ilmiön olemassa oloon. Kasvattajan toiminta ja valinnat saattavat mahdollistaa kiusaamistilanteiden jatkumista ja syntyä. Kasvattajan tehtävä puuttua kaikkiin kiusaamisen vaiheisiin, ennaltaehkäisystä aina lopettamiseen saakka. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 10.)

Kiusaaminen päiväkodissa koskettaa koko ryhmää, ei vain joitain lapsia. Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen tulee havaita kokonaisuutena ja on tärkeää pyrkiä vaikuttamaan koko ryhmän toimintaan. Kiusaamisen ehkäisyllä pyritään opettamaan muita kiusaavalle lapselle myönteisiä menetelmiä toimia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Ehkäisyn kannalta on tärkeää, että huomataan ne tilanteet, joissa lapselle on kehittynyt vääränlaisia toimintatapoja tai hänen kanssakäyminen muiden kanssa ei ole hyväksyttävää. Kasvattajan tulee ohjata ja opettaa lapselle sellaisia toimintatapoja, että jokainen lapsi saa tuntemuksia myönteisestä vuorovaikutuksesta ja kokee tulevansa hyväksytyksi ryhmässä. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 10-11.)

Nurmennukan työntekijöiden näkemyksiä kiusaamisen ehkäisystä:

- Kiusaamisesta ja sen haitoista keskustellaan lasten kanssa
- Aikuisen läsnäolo: lapsen kuunteleminen
- Harjoitellaan leikkimistä kaikkien lasten kanssa
- Aikuiset pitävät huolta, ettei kukaan lapsi jää ulkopuoliseksi leikeistä
- Aikuiset opettavat lapsille hyviä käytöstapoja
- Kasvattajat ja vanhemmat keskustelevat ja sopivat käytännöistä, jos kiusaamista havaitaan
- Leikkiryhmissä rajattu osallistujien määrä
- Kehumalla lasta hyvästä käytöksestä
- Aikuiset pyrkivät jo ennakoiden olemaan läsnä tilanteissa

5 MITEN KIUSAAMISEEN PUUTUTAAN?

Lasten välisiin konflikteihin tulee puuttua, mutta puuttumisen metodit poikkeavat toisistaan tilanteiden vaatiessa. Konflikti- ja kiusaamistapaukset ovat jokaisten lasten välillä erilaisia. Ohjeita ja ratkaisumalleja on haastavaa suunnitella, jotka sopisivat kaikkiin kiusaamistapauksiin. Oikea toimintapa vaatii lasten tuntemista sekä kiusaamistilanteen havainnointia. Kaikkien työntekijöiden tarvitsee puuttua kiusaamistilanteeseen samalla tavalla. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 19-20.)

Kiusaamistilanteen alussa on ensimmäiseksi hyvä osoittaa lapselle, että aikuinen on huomannut lapsen toiminnan. Päiväkoti-ikäiselle lapselle aikuisen vahva mielipide tilanteisiin kertoo siitä, että lapsen toiminta ei ole ollut suotavaa. Tämä saattaa riittää asiaan puuttumiseksi. Tapahtuneen jälkeen on tärkeää, että aikuinen menee lasten toimintaan mukaan, että hänelle selviää, miksi lapsi kokee, että hänen tarvitsee käyttää tällaisia keinoja. Tämän jälkeen ollaan niissä kiusaamisen ehkäisyn keinoissa. Jos kiusaamistilanteessa on ollut kysymys toisen vahingoittamisesta, silloin lapsi tarvitsee heti syliä. Kasvattajan tehtävä on miettiä, kumpi lapsista kaipaa kipeämmin syliä, kiusaaja vai uhri vai molemmat. Tilanteessa voi myös käydä niin, että syliä kaipaakin kiusaaja enemmän, jos ei uhrilla ole sattunut mitään vakavaa. (Repo 2015, 204-205.)

Nurmennukan työntekijöiden näkemyksiä kiusaamisen puuttumisesta:

- Kiusaamistilanteessa asiaan puututaan välittömästi
- Kiusaajan ja kiusatun kanssa keskustellaan yhdessä ja erikseen
- Kunnollinen anteeksipyyntö on tärkeä
- Apuvälineiden käyttö tilanteen läpi käymiseen, esimerkiksi käsinukkejen avulla
- Kerrotaan kiusaamistilanteesta lasten vanhemmille, jotta he keskustelisivat asiasta vielä kotona
- Ei saa unohtaa kiusatuksi tullutta lasta → tuetaan lasta
- Aikuinen mukaan seuraamaan leikkejä

6 MITEN KIUSAAMISTA KÄSITELLÄÄN?

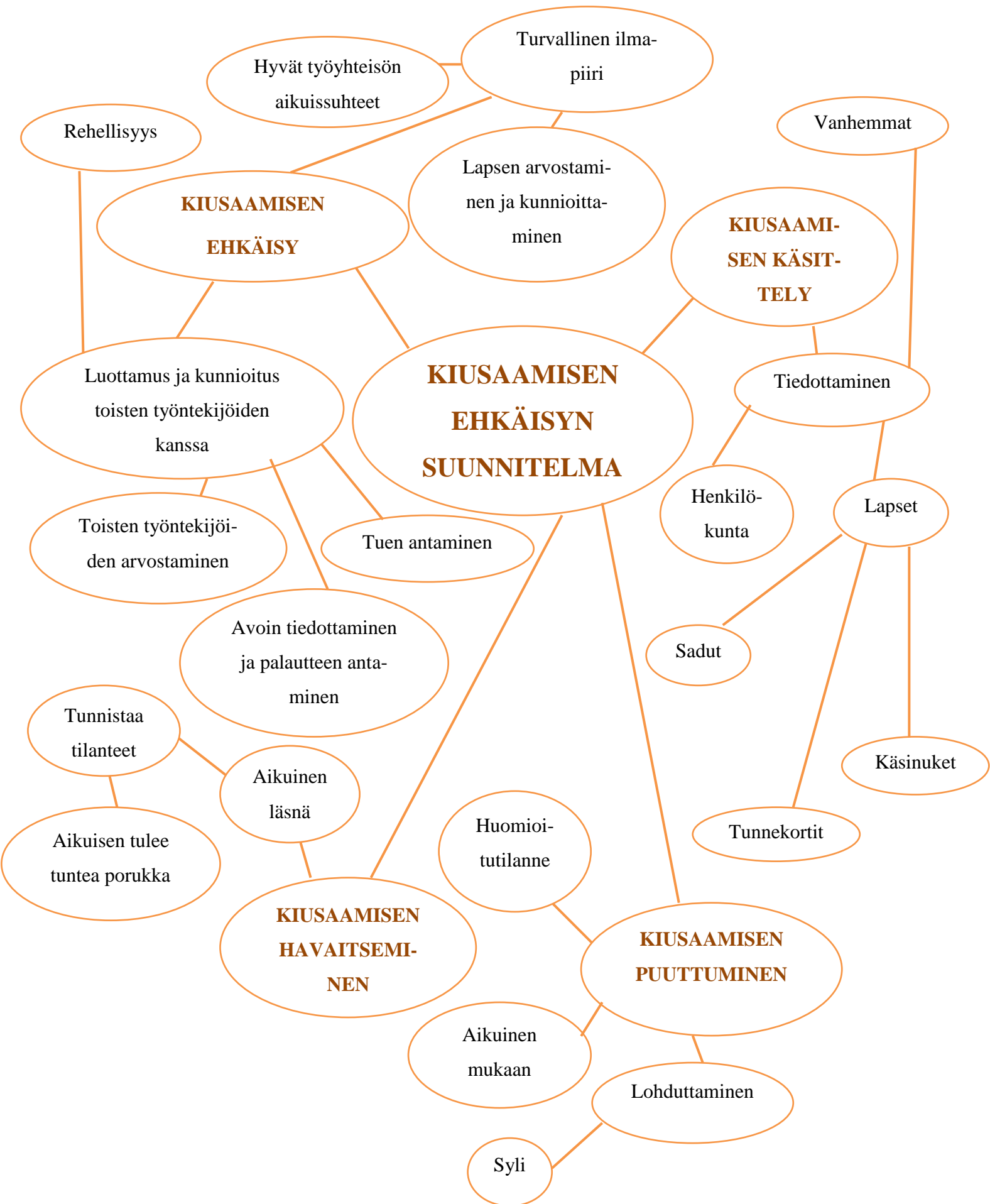
Päiväkodissa on hyvä puhua kaikkien lasten kanssa kiusaamisesta muun muassa ovatko he havainneet kiusaamista päiväkodissa ja miten he itse toimivat yleensä kiusaamistilanteissa. Kiusaamisesta kerrotaan heti vanhemmille, jos heidän lapsi on ollut kiusaamisen uhrina tai tekijänä sekä vanhempainkeskusteluja pidetään tarvittaessa. Koko henkilökunnalle ilmoitetaan myös, mitä on tapahtunut ja ketä asia koskee, jotta kaikki ovat tietoisia tilanteesta. (Repo 2015, 38).

Nurmennukan työntekijöiden näkemyksiä kiusaamisen käsittelystä:

- Lasten kanssa käsitellään:
 - Keskustelemalla asiasta
 - Käyttämällä apuvälineitä, esimerkiksi kirjat, sadut, tunnekortit, käsinuket
- Vanhempien kanssa käsitellään:
 - Kertomalla vanhemmille lapsen käytöksestä päiväkodissa
 - Aikuiset toivovat, että vanhemmat ottavat asian puheeksi lasten kanssa kotona
 - Tarpeen tullen keskustellaan myös vanhempien kanssa vasu-keskustelussa
- Henkilökunnan kanssa käsitellään:
 - Pitämällä kaikki työntekijät ajan tasalla kiusaamistapauksista
 - Varhainen puuttuminen kiusaamistilanteisiin
 - Kaikilla työntekijöillä samat puuttumiskeinot

7 KIUSAAMISEN EHKÄISYN SUUNNITELMAN KÄSITEKARTTA

Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman loppuun laadittiin vielä käsitekartta, jossa „lyhykäisyydessään kerrotaan kiusaamisen havaitsemisesta, kiusaamisen ehkäisemisestä, kiusaamisen puuttumisesta ja kiusaamisen käsittelystä. Tämä käsitekartta voidaan tulostaa henkilökunnan ja asettaa seinälle, josta he voivat seurata eri puuttumiskeinoja jne. Käsitekartta helpottaa henkilökuntaa, kun se on aina näkyvillä ja siitä saa nopeasti tiedon. Käsitekartan voidaan esitellä myös vanhemmille, jotta he tietäisivät että kiusaamista tapahtuu ja täällä päiväkodissa reagoidaan tällä tavoin kiusaamiseen ja kiusaamisen tapahduttua se käsitellään tällä tavoin. Samalla vanhemmille voidaan kertoa myös, että kun kiusaamista on tapahtunut, niin se käsitellään lasten kanssa ja pohditaan miten tulisi tilanteissa toimia jne.

LÄHTEET

Kirves, L. & Stoor-Grenner M. 2011. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa: Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Folkhälsan. Helsinki. Fram.

L21.8.1998/628. Perusopetuslaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 8.2.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

MLL 2016. Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma. Viitattu 8.2.2016. <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/kiusaaminen-paivakodissa/kiusaamisen-ehkaisyn-suunnitelma/>

Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva. Bookwell Oy.

LISÄMATERIAALIA KASVATTAJILLE

Hamarus, P. 2012. Haukku haavan tekee: Puututaan yhdessä kiusaamiseen. PS-kustannus. Juva. Bookwell Oy.

Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen: Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki. Kariston Kirjapaino Oy.

Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Helsinki. Kirjapaja Oy.

Kirves, L. & Stoor-Grenner M. 2011. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa: Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Folkhälsan. Helsinki. Fram.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Folkhälsanin julkaisu. Helsinki: Fram.
<http://www.mll.fi/julkaisut/verkkojulkaisut/paivakodeille>

MLL 2015. Kiusaaminen päiväkodissa.
<http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaisu/kiusaaminen-paivakodissa/>

Nuorten netti 2016. Roolit kiusaamistilanteissa. Viitattu 15.2.2016.
<http://www.mll.fi/nuortennetti/kiusaaminen/roolit/>

Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva. Bookwell Oy.

Salmivalli, C. 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen: Kohti tehokkaita toimintamalleja. PS kustannus. Juva.

Salmivalli, C. 2008. Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. PS-kustannus. Juva.

Viljamaa, J. 2014. Kuka täällä oikein määrää: Lapsiperheen kasvatuskirja. Juva. Bookwell Oy.